

Till statsrådet Jan Björklund

Den 16 november 2009 beslutade statsrådet Jan Björklund att uppdra åt departementsrådet Leif Davidsson (U2009/6672/SAM) att föreslå de författningsändringar som är nödvändiga för att betyg från och med årskurs 6 i grundskolan ska kunna införas (U2009:B). Dessutom ska departementssekreteraren Annika Hellewell, rättssakkunnige Daniel Wanhatalo och utredningssekreteraren Peter Franklin medverka i uppdraget, som genomförs i form av en arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet.

Arbetsgruppen får härmed redovisa sitt uppdrag.

Stockholm den 21 april 2010.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	9
Författningsförslag	13
1 Inledning	21
1.1 Uppdraget.....	21
1.2 Utredningsarbetet.....	21
1.3 Bakgrund till uppdraget.....	22
1.3.1 En ny betygsskala	22
1.3.2 Tydliga mål och kunskapskrav – nya läroplaner för skolan.....	23
1.3.3 Uppdrag till Statens skolverk.....	23
1.3.4 Betyg från och med årskurs 6	23
2 Betyg i grundskolan och motsvarande skolformer	25
2.1 Betygen i grundskolan i Sverige – en återblick.....	25
2.1.1 Betyg i varje termin från årskurs 1.....	25
2.1.2 Färre tidiga betygstillfällen från 1962.....	26
2.1.3 Ännu färre tidiga betygstillfällen från 1970	27
2.1.4 Betyg från höstterminen i årskurs 8 från 1982	27
2.1.5 Betyg från årskurs 8 enligt ett målrelaterat betygssystem.....	28

2.2	Sameskolan	29
2.3	Särskolan	29
2.4	Specialskolan.....	30
2.5	Hur ser det ut i nordiska länder?	30
2.5.1	Danmark.....	30
2.5.2	Finland.....	31
2.5.3	Norge.....	32
2.5.4	Island	32
3	Uppföljning av kunskaper är viktigt	33
3.1	Det finns verktyg för kunskapsuppföljning... ..	34
3.2	...men de fungerar inte tillräckligt bra.....	34
3.3	Det behövs skarpare verktyg för kunskapsuppföljning.....	37
3.4	Betyg som verktyg för kunskapsuppföljning	37
3.4.1	De flesta är positiva till betyg men det finns få studier om betyg	38
3.4.2	Flickor har högre betyg än pojkar	40
3.4.3	Lärarna måste ha kunskaper om bedömning och betygssättning	41
4	Betyg från årskurs 6	43
4.1	Ny kursplanestruktur	43
4.2	Kunskapskrav för godtagbara kunskaper.....	44
4.3	Kunskapskrav för betygsstegen A, C och E.....	44
4.4	Betyg ska sättas från och med årskurs 6	45
4.5	Betyg i årskurs 6 i samhällsorienterande (SO) respektive naturorienterande (NO) ämnen	48

4.6	Konsekvenser för kursplanerna av att införa betyg från årskurs 6.....	51
5	Konsekvensutredning.....	53
5.1	Pedagogiska konsekvenser	53
5.2	Konsekvenserna för barn.....	54
5.3	Organisatoriska konsekvenser	56
5.4	Behovet av kompetensutvecklingsinsatser för lärare.....	57
5.5	Ekonomiska konsekvenser	58
6	Ikraftträdande.....	61
	Författningskommentarer.....	63
10 kap.	63
11 kap.	65
12 kap.	66
13 kap.	67
	Referenser	71
	Bilaga – Arbetsgruppens uppdrag	73

Sammanfattning

En arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet har haft i uppdrag att utreda och föreslå de författningsändringar som är nödvändiga för att betyg från och med årskurs 6 i grundskolan och motsvarande skolformer ska kunna införas. I uppdraget ingick också att utreda de pedagogiska, organisatoriska och ekonomiska konsekvenser som förslagen kan medföra.

Arbetsgruppen föreslår i denna promemoria författningsändringar för att betyg ska kunna införas i grundskolan, sameskolan samt i grundsärskolan, när betyg ges, från och med årskurs 6. Betyg ska också införas i specialskolan från och med årskurs 7. Betyg i tidigare årskurser i den obligatoriska skolan ger, enligt arbetsgruppens bedömning – tillsammans med den information som ges till elever och föräldrar i utvecklingssamtalet, den individuella utvecklingsplanen med omdömen – ökade möjligheter till en systematisk uppföljning av elevernas kunskapsutveckling. En ytterligare effekt av att införa betyg tidigare är att det ställs tydligare krav på rektorer och lärare att vidta åtgärder för de elever som har kunskapsbrister och som behöver särskilt stöd i sin kunskapsutveckling. Arbetsgruppen anser att tidigare betyg bidrar till att skapa förutsättningar för att fler elever ska nå en högre måluppfyllelse än i dag.

I ämnet språkval påbörjas undervisningen oftast i årskurs 6 i grundskolan och sameskolan. Arbetsgruppen föreslår därför att betyg i språkval ska sättas från och med årskurs 7 i grundskolan och att det i sameskolan, som endast omfattar årskurs 1–6, inte ska sättas något betyg i språkval. På motsvarande sätt föreslås att

betyg i språkval i specialskolan, där undervisningen i språkval oftast påbörjas i årskurs 7, ska sättas från och med årskurs 8.

I de naturorienterade (NO) respektive samhällsorienterade (SO) ämnena ska betyg sättas i de enskilda ämnena. Arbetsgruppen föreslår dock författningsändringar för att rektorn ska kunna bestämma att det ska sättas sammanfattande betyg i de naturorienterade (NO) respektive samhällsorienterade (SO) ämnena i årskurs 6 i grundskolan och sameskolan samt i årskurs 7 i specialskolan.

I syfte att ge de skolor stöd som väljer att sätta sammanfattande betyg i samhällsorienterade (SO) respektive naturorienterade (NO) ämnen bör Skolverket få i uppdrag att utarbeta allmänna råd eller annat stödmaterial om sammanfattande betyg.

De föreslagna författningsändringarna bör enligt arbetsgruppen träda i kraft den 1 juli 2011. För att ge skolorna tillräcklig tid att förbereda för betyg tidigare bedömer arbetsgruppen att de nya bestämmelserna bör tillämpas på utbildning från och med höstterminen 2012.

Arbetsgruppen bedömer att förslaget inte medför några organisatoriska konsekvenser.

Det finns i dag ett antal skolor som är organiserade som 1–6-skolor. Förslaget innebär att en ny grupp lärare i dessa skolor kommer att sätta betyg, något som hittills inte varit möjligt. Redan i dag ska lärarna kontinuerligt bedöma elevernas kunskapsutveckling, genomföra utvecklingssamtal, ta fram framåtsyftande individuella utvecklingsplaner med omdömen. Arbetsgruppen bedömer att förslaget medför ett visst merarbete för den enskilde läraren men inte av någon större omfattning. Arbetsgruppens bedömning är dock att förslaget förutsätter en relativt omfattande kompetensutvecklingsinsats från skolans sida. Administrativa rutiner för betygshantering måste också skapas i skolor där betygssättning inte har förekommit tidigare.

Arbetsgruppen bedömer att förslaget kommer att medföra vissa kostnader för kommunsektorn för införandet och hanteringen av betyg från årskurs 6 i grundskolan och motsvarande

skolformer. Förslaget bedöms därför komma att bli föremål för förhandling med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Författningsförslag

Författningsförslaget lämnas med utgångspunkt i förslaget till ny skollag i propositionen *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet* (prop. 2009/10:165).

Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:XXX)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:XXX)

dels att 10 kap. 15, 16, 18 och 19 §§, 11 kap. 19 och 22 §§ och 12 kap. 15, 16, 18 och 19 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas sex nya paragrafer, 13 kap. 14 a–14 f §§, och närmast före 13 kap. 14 a, 14 b, 14 e och 14 f §§ nya rubriker av följande lydelse.

Lydelse enligt prop.
2009/10:165

Föreslagen lydelse

10 kap.

15 §

Betyg ska sättas i grundskolans ämnen.

Betyg ska sättas i grundskolans ämnen. *Om undervisningen i naturorienterande ämnen respektive samhällsorienterande ämnen i huvudsak varit ämnesövergripande fram till och med slutet av årskurs 6, får rektorn dock besluta att ett*

sammanfattande betyg ska sättas för dessa ämnen i årskurs 6.

16 §

Betyg ska sättas

1. i slutet av varje termin i årskurs 8 och i slutet av höstterminen i årskurs 9 i ämnen som inte har avslutats, och

2. när ett ämne har avslutats.

1. i slutet av varje termin från och med årskurs 6 till och med höstterminen i årskurs 9 i alla ämnen, utom språkval, som inte har avslutats,

2. i slutet av varje termin från och med årskurs 7 till och med höstterminen i årskurs 9 i språkval, om ämnet inte har avslutats, och

3. när ett ämne har avslutats.

18 §

Om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper i ett ämne på grund av elevens frånvaro, ska betyg inte sättas i ämnet.

Om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper i ett ämne på grund av elevens frånvaro, ska betyg inte sättas i ämnet. *Detsamma gäller när det ska sättas ett sammanfattande betyg för de naturorienterade respektive samhällsorienterade ämnena.*

19 §

När betyg sätts innan ett ämne har avslutats, ska betygssättningen bygga på en bedömning av de kunskaper som eleven inhämtat i ämnet till och med den aktuella

När betyg sätts innan ett ämne har avslutats, ska betygssättningen bygga på en bedömning av de kunskaper som eleven inhämtat i ämnet till och med den aktuella terminen.

terminen. Vid bedömningen ska elevens kunskaper ställas i relation till de kunskaper en elev ska ha uppnått vid betygstillfället i förhållande till kunskapskraven i årskurs 9.

Vid bedömningen ska elevens kunskaper

1. i årskurs 6 ställas i relation till de kunskaper en elev ska ha uppnått vid betygstillfället i förhållande till kunskapskraven i årskurs 6, och

2. efter årskurs 6 ställas i relation till de kunskaper en elev ska ha uppnått vid betygstillfället i förhållande till kunskapskraven i årskurs 9.

11 kap.

19 §

Om en elev eller elevens vårdnadshavare begär det, ska betyg sättas i grundsärskolans ämnen

1. i slutet av varje termin i årskurs 8 och i slutet av höstterminen i årskurs 9, och
2. när ett ämne har avslutats.

1. i slutet av varje termin från och med årskurs 6 till och med höstterminen i årskurs 9, och

22 §

När betyg sätts innan ett ämne har avslutats, ska betygssättningen bygga på en bedömning av de kunskaper som eleven inhämtat i ämnet till och med den aktuella terminen. Vid bedömningen ska elevens kunskaper ställas i relation till de kunskaper en elev ska ha uppnått vid betygstillfället i förhållande till kunskapskraven i årskurs 9.

När betyg sätts innan ett ämne har avslutats, ska betygssättningen bygga på en bedömning av de kunskaper som eleven inhämtat i ämnet till och med den aktuella terminen.

Vid bedömningen ska elevens kunskaper

1. i årskurs 6 ställas i relation till de kunskaper en elev ska ha uppnått vid betygstillfället i förhållande till kunskapskraven i

årskurs 6, och

2. efter årskurs 6 ställas i relation till de kunskaper en elev ska ha uppnått vid betygstillfället i förhållande till kunskapskraven i årskurs 9.

12 kap.

15 §

Betyg ska sättas i specialskolans ämnen.

Betyg ska sättas i specialskolans ämnen. *Om undervisningen i naturorienterande ämnen respektive samhällsorienterande ämnen i huvudsak varit ämnesövergripande fram till slutet av årskurs 7, får rektorn dock besluta att ett sammanfattande betyg ska sättas för dessa ämnen i årskurs 7.*

16 §

Betyg ska sättas

1. i slutet av varje termin i årskurs 9 och i slutet av höstterminen i årskurs 10 i ämnen som inte har avslutats, och

2. när ett ämne har avslutats.

1. i slutet av varje termin från och med årskurs 7 till och med höstterminen i årskurs 10 i alla ämnen, utom språkval, som inte har avslutats,

2. i slutet av varje termin från och med årskurs 8 till och med höstterminen i årskurs 10 i språkval, om ämnet inte har avslutats, och

3. när ett ämne har avslutats.

18 §

Om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper i ett ämne på grund av elevens frånvaro, ska betyg inte sättas i ämnet.

Om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper i ett ämne på grund av elevens frånvaro, ska betyg inte sättas i ämnet. *Detsamma gäller när det ska sättas ett sammanfattande betyg för de naturorienterade respektive samhällsorienterade ämnena.*

19 §

När betyg sätts innan ett ämne har avslutats, ska betygssättningen bygga på en bedömning av de kunskaper som eleven inhämtat i ämnet till och med den aktuella terminen. Vid bedömningen ska elevens kunskaper ställas i relation till de kunskaper en elev ska ha uppnått vid betygstillfället i förhållande till kunskapskraven i årskurs 10.

När betyg sätts innan ett ämne har avslutats, ska betygssättningen bygga på en bedömning av de kunskaper som eleven inhämtat i ämnet till och med den aktuella terminen.

Vid bedömningen ska elevens kunskaper

1. i årskurs 7 ställas i relation till de kunskaper en elev ska ha uppnått vid betygstillfället i förhållande till kunskapskraven i årskurs 7, och

2. efter årskurs 7 ställas i relation till de kunskaper en elev ska ha uppnått vid betygstillfället i förhållande till kunskapskraven i årskurs 10.

13 kap.*Betyg**Tillämpliga bestämmelser*

14 a §

Allmänna bestämmelser om betyg och betygssättning finns i 3 kap. 13–21 §§.

Betygssättning

14 b §

Betyg ska sättas i slutet av varje termin i årskurs 6 i sameskolans ämnen utom språkval. Om undervisningen i naturorienterade ämnen respektive samhällsorienterade ämnen i huvudsak varit ämnesövergripande fram till slutet av årskurs 6, får rektorn besluta att ett sammanfattande betyg ska sättas för dessa ämnen.

14 c §

Som betyg ska någon av beteckningarna A, B, C, D, E eller F användas. Betyg för godkända resultat betecknas med A, B, C, D eller E. Högsta betyg betecknas med A och lägsta betyg med E. Betyg för icke godkänt resultat betecknas med F.

14 d §

Om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper i ett ämne på grund av elevens frånvaro, ska betyg inte sättas i

ämnet. Detsamma gäller när det ska sättas ett sammanfattande betyg för de naturorienterade respektive de samhällsorienterade ämnena.

Betyg innan ett ämne har avslutats

14 e §

Betygssättningen ska på höstterminen i årskurs 6 bygga på en bedömning av de kunskaper som eleven har inhämtat i ämnet till och med den aktuella terminen. Vid bedömningen ska elevens kunskaper ställas i relation till de kunskaper en elev ska ha uppnått vid betygstillfället i förhållande till kunskapskraven i årskurs 6.

Betyg när ett ämne har avslutats

14 f §

När betyg sätts efter det att ett ämne har avslutats ska betyget bestämmas med hjälp av bestämda kunskapskrav.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om kunskapskrav.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2011 och tillämpas på utbildning från och med höstterminen 2012.

1 Inledning

1.1 Uppdraget

Statsrådet Jan Björklund beslutade den 16 november 2009 att uppdra åt departementsrådet Leif Davidsson att föreslå de författningsändringar som är nödvändiga för att betyg från och med årskurs 6 i grundskolan ska kunna införas. Dessutom ska departementssekreteraren Annika Hellewell, rättssakkunnige Daniel Wanhatalo och utredningssekreteraren Peter Franklin medverka i uppdraget, som genomförs i form av en arbetsgrupp.

Arbetsgruppen ska även föreslå de författningsändringar som krävs för att införa en möjlighet för skolorna att sätta antingen ett samlat betyg i naturorienterande (NO) respektive samhällsorienterande (SO) ämnen, eller separata betyg i de enskilda ämnena i årskurs 6 i grundskolan och motsvarande skolformer.

Arbetsgruppen ska vidare utreda de pedagogiska, organisatoriska och ekonomiska konsekvenser som förslagen kan medföra. Därutöver ska arbetsgruppen lämna förslag till implementeringsinsatser, belysa behovet av kompetensutvecklingsinsatser för lärare samt redovisa en uppskattning av kostnaderna för insatserna.

1.2 Utredningsarbetet

Förslagen i denna departementspromemoria har tagits fram i en arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet. Arbetsgruppen har utfört sitt uppdrag i samråd med Statens skolverk med anledning

av verkets arbete att ta fram nya kursplaner samt kunskapskrav för de tre godkända betygsstegen för grundskolan och motsvarande skolformer. Arbetsgruppen har vidare hållit sig informerad om arbetet med propositionen *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet* (prop. 2009/10:165). Regeringens förslag i propositionen har legat till grund för arbetsgruppens förslag.

Arbetsgruppen har även samrått med andra berörda myndigheter på skolområdet som Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Sameskolstyrelsen. Vidare har synpunkter inhämtats från bl.a. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Friskolornas riksförbund samt Sveriges Elevråds Centralorganisation (SECO). Hänsyn har även tagits till FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och förslagets konsekvenser för barn har beaktats.

1.3 Bakgrund till uppdraget

1.3.1 En ny betygsskala

Riksdagen beslutade i februari 2009 om en ny betygsskala i enlighet med regeringens proposition *En ny betygsskala* (prop. 2008/09:66, bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Detta innebär att en betygsskala med sex steg ska användas när betyg sätts inom det offentliga skolväsendet. Betygsstegen ges beteckningarna A, B, C, D, E och F. A–E betecknar godkända resultat, F betecknar icke godkänt resultat. Om det på grund av frånvaro inte går att bedöma om eleven har nått upp till de kunskapskrav som minst ska uppnås, ska detta i betygskatalogen markeras med ett horisontellt streck. I särskolan ska betyg inte sättas på icke godkända resultat och betygssteget F ska därför inte användas. I dessa skolformer ska inte heller streckmarkering förekomma.

1.3.2 Tydliga mål och kunskapskrav – nya läroplaner för skolan

Riksdagen beslutade i mars 2009 om nya läroplaner för skolan i enlighet med regeringens proposition *Tydligare mål och kunskapskrav – nya läroplaner för skolan* (prop. 2008/09:87, bet. 2008/09:UbU9, rskr. 2008/09:189). Detta innebär att varje skolform – grundskolan, specialskolan, sameskolan och den obligatoriska särskolan – ska ha en egen samlad läroplan. Läroplanen ska innehålla skolans värdegrund och uppdrag, övergripande mål och riktlinjer för utbildningen samt kursplaner för de berörda skolformerna. Kursplanerna ska kompletteras med föreskrifter om kunskapskrav för varje ämne alternativt ämnesområde.

1.3.3 Uppdrag till Statens skolverk

I januari 2009 fick Skolverket i uppdrag att bl.a. utarbeta nya kursplaner för grundskolan, specialskolan, sameskolan och den obligatoriska särskolan (U2009/312/S). För samtliga skolformer ska Skolverket också utarbeta kunskapskrav för godtagbara kunskaper samt kunskapskrav för betygsstegen A, C och E för de skolformer där betyg sätts. Uppdraget redovisades den 30 mars 2010. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet. De nya kursplanerna samt den nya betygsskalan avses successivt träda i kraft med början läsåret 2011/12.

1.3.4 Betyg från och med årskurs 6

De reformer och insatser som regeringen har vidtagit eller avser att vidta inom utbildningssystemet syftar till att skapa en trygg och kunskapsinriktad skola, där alla elever blir sedda och läraryrket värderas högt. För att ytterligare stärka uppföljningen av elevernas kunskaper har regeringen vid flera tillfällen – senast i

budgetpropositionen för 2010 (prop. 2009/10:1, utg. omr. 16, s. 47) – aviserat sin avsikt att återkomma till riksdagen med förslag om att betyg ska ges från årskurs 6.

Regeringens åtgärder bygger enligt arbetsgruppens uppdrag bl.a. på att nationella och internationella undersökningar och utvärderingar visar att resultaten i den svenska skolan har försämrats i matematik, naturvetenskap och läsförståelse sedan början av 1990-talet. Allt färre elever är behöriga till gymnasieskolan (Skolverket 2008). Vidare visar olika studier att var femte elev inte fått det stöd som de har rätt till i grundskolan (Skolverket 2003). Samtidigt saknar ett stort antal grundskollärare utbildning för den skolform och de årskurser som de undervisar i (Myndigheten för skolutveckling 2005).

Genom tidig uppföljning och tidiga stödinsatser ges, enligt regeringens bedömning, fler elever förutsättning att nå kunskapsmålen. Nationella ämnesprov i svenska, svenska som andraspråk och matematik i årskurs 3 samt i biologi, fysik och kemi i årskurs 9 har därför införts genom ändringar i skolformsförordningarna. Dessa bestämmelser har även införts för fristående skolor. Dessutom har de tidigare frivilliga nationella ämnesproven i årskurs 5 gjorts obligatoriska (U2008/2645/S). Avsikten är att proven i årskurs 5 ska tillämpas fram till dess att nationella ämnesprov för årskurs 6 i grundskolan och sameskolan och för årskurs 7 i specialskolan finns utarbetade och kan användas.

2 Betyg i grundskolan och motsvarande skolformer

I detta avsnitt redovisas hur betyg har satts i de obligatoriska skolformerna fram till i dag. Vidare redovisas kortfattat hur det ser ut i de nordiska länderna.

2.1 Betygen i grundskolan i Sverige – en återblick

I nedanstående tabell visas i sammanfattning när beslut fattades om förändringar i betygssystemet. Förändringarna trädde i vissa fall i kraft något senare.

	Årskurs								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Före 1962	Ht, Vt	Ht, Vt	Ht, Vt	Ht, Vt	Ht, Vt	Ht, Vt	Ht, Vt	Ht, Vt	Ht, Vt
1962		Vt	Vt	Vt	Vt	Ht, Vt	Ht, Vt	Ht, Vt	Ht, Vt
1969			Vt			Vt	Vt	Ht, Vt	Ht, Vt
1980								Ht, Vt	Ht, Vt

Källa: Lundahl, Christian (2009).

2.1.1 Betyg i varje termin från årskurs 1

Fram till början av 1960-talet sattes betyg i varje termin från årskurs 1 utifrån ett system med absoluta betyg. Systemet utgick från att det existerade en absolut och säker kunskap som skulle föras över till eleverna. Betygen fördelades enligt en sjugradig

betygsskala med bokstavsbedömning. Eleverna i folkskolan fick dessutom betyg i uppförande och flit enligt en fyrgradig betygsskala.

Varje betyg angav ett visst mått av kunskap. Däremot fanns det mycket få anvisningar om vilka krav de olika betygsstegen motsvarade. Den enskilde läraren var mycket fri i sin bedömning. Detta ledde till att skilda principer för betygssättning tillämpades av olika lärare i olika ämnen. Eftersom betygen användes som urvalsinstrument vid antagning till realskola, gymnasieskola eller universitet ökade kraven på att betygen skulle vara jämförbara. Betygssystemet kritiserades också för att det inte fanns några anvisningar som angav vilka kunskapskrav de olika betygsstegen motsvarade.

2.1.2 Färre tidiga betygstillfällen från 1962

Från och med den 1 juli 1962 minskades antalet betygstillfällen i de tidigare åren. Eleverna fick betyg första gången på vårterminen i årskurs 2 och därefter varje vårtermin fram till och med årskurs 5. Från och med årskurs 6 sattes betyg både på höst- och vårterminen. Betyg sattes i ämnena svenska, matematik, kristendom, hembygdskunskap, musik, gymnastik samt från och med årskurs 3 även i slöjd. Betyg sattes i fler ämnen ju högre årskurser eleven gick i.

Förändringarna infördes i samband med att en ny läroplan för grundskolan Lgr 62 trädde i kraft läsåret 1962/63. Betyg sattes enligt ett nytt system, det relativa eller det grupprelaterade betygssystemet. Det byggde på teorin om normalfördelning och hade som främsta syfte att på ett systematiskt och tillförlitligt sätt rangordna eleverna sinsemellan för att därigenom garantera ett rättvist urval till studier vid gymnasium eller vid universitet och högskola. Betygen skulle fördelas enligt en femgradig sifferskala där det var fastställt hur många procent av eleverna som skulle ha ett visst betyg.

Betyg i ordning och uppförande bedömdes enligt en tregradig skala för ordning och en fyrgradig skala för uppförande.

2.1.3 Ännu färre tidiga betygstillfällena från 1970

I samband med att läroplanen för grundskolan Lgr 69 började tillämpas läsåret 1970/71 minskade antalet betygstillfällen ytterligare. Betyg sattes nu i slutet av vårterminen i årskurserna 3, 6 och 7 samt i slutet av varje termin i årskurserna 8 och 9. Även nu sattes betyg i fler ämnen ju högre årskurs eleven gick i. De lokala skolstyrelserna hade rätt att ersätta terminsbetygen i årskurs 3 och 6 med annan information. Det sattes inte längre betyg i ordning och uppförande.

2.1.4 Betyg från höstterminen i årskurs 8 från 1982

I samband med att läroplanen för grundskolan förändrades och Lgr 80 trädde i kraft läsåret 1982/83 minskade antalet betygstillfällen ytterligare till dagens nivå. Betyg sattes nu först på höstterminen i årskurs 8 och därefter varje termin i årskurs 8 och 9. Vårterminsbetyget skulle avse hela läsåret och även inbegripa vad som behandlats under höstterminen. Betygen skulle ges i en femgradig skala där medelbetyget var tre. Någon given procent-sats för de olika betygsgraderna skulle inte finnas.

Det relativa betygssystemet kom att kritiserats och ifrågasättas på flera punkter. Kritiken bottnade framför allt i att betygen endast talade om hur en elevs kunskaper i ett ämne förhöll sig till andra elevers. Betygssystemet tillämpades inte heller alltid som det var tänkt och upplevdes därför som orättvist. Kritiken handlade bland annat om att normalfördelningen inte följdes. Elever fick veta att antalet betyg som kunde sättas inom det eftersträvade betygssteget var "slut".

2.1.5 Betyg från årskurs 8 enligt ett målrelaterat betygssystem

Riksdagen fattade 1993 beslut om en ny betygsskala som även innebar att betyg skulle sättas tidigare, från och med vårterminen i årskurs 7. För grundskolans del ändrades betygsbeteckningarna till en bokstavsskala A–F, där A var högsta betyg och F innebar otillräckliga kunskaper. Betygen skulle sättas med referens till målen i årskurs 9 och betygskriterier skulle utarbetas centralt för betygen A (utmärkt prestation), C (god prestation) och E (godkänd nivå).

För grundskolan, specialsolan och sameskolans del beslutades en sexgradig skala A–F samt för grundsärskolan en tregradig skala med betygsstegen Väl godkänd (VG), Godkänd (G) och Otillräckliga kunskaper (O). Elever i den obligatoriska sarskolan föreslogs som regel få ett omdöme i stället för betyg. De kunde dock få betyg i en tregradig skala i stället för omdöme om vårdnadshavaren begärde det.

Denna betygsskala kom aldrig att tillämpas eftersom riksdagsvalet 1994 innebar en ändrad majoritet i riksdagen. Den nya socialdemokratiska regeringen föreslog ändringar som innebar en återgång till att betyg skulle sättas från och med årskurs 8. Betygsskalan ändrades även till att betyg skulle sättas i en tregradig skala: Godkänd (G), Väl godkänd (VG) och Mycket väl godkänd (MVG). Om målen i grundskolan inte nåddes skulle inget betyg ges. I stället skulle ett skriftligt omdöme ges i årskurs 9.

Kursplanerna i grundskolan och vissa av gymnasieskolans ämnen kom att innehålla två målnivåer; mål att uppnå och mål att sträva mot. För grundskolans del bestämdes att mål att uppnå skulle tjäna som beskrivning av vad som krävdes för betyget Godkänd. För Väl godkänd utformades särskilda betygskriterier, men för Mycket väl godkänd ansåg regeringen och senare även riksdagen att lärarna själva kunde formulera kriterier. Det blev Skolverkets uppdrag att utforma de nya betygskriterierna. Senare utarbetade Skolverket även betygskriterier för betyget Mycket

väl godkänd. Betygsnivåerna har senare justerats till Godkänt, Väl godkänt och Mycket väl godkänt.

2.2 Sameskolan

Utbildningen i sameskolan ska syfta till att ge samers barn en utbildning med samisk inriktning som ska motsvara utbildningen till och med årskurs 6 i grundskolan. Betyg sätts därför inte i sameskolan. Utvecklingssamtal ska genomföras och en skriftlig individuell utvecklingsplan med omdömen ska utarbetas enligt samma regler som i grundskolan. Efter årskurs 6 övergår eleverna till grundskolan. Det finns möjlighet för eleverna att gå i en grundskola med integrerad samisk utbildning om kommunen träffar avtal med Sameskolstyrelsen.

Ett genomförande av arbetsgruppens förslag innebär att betygssättning införs i sameskolan och att lärarna i skolan kommer att sätta betyg i årskurs 6.

2.3 Särskolan

Utbildningen i den obligatoriska särskolan syftar till att ge utvecklingsstörda barn en till varje barn anpassad utbildning som så långt som möjligt motsvarar grundskolans.

Om en elev i grundsärskolan eller dennes vårdnadshavare begär det ska betyg sättas i slutet av varje termin i årskurs 8 och i slutet av höstterminen i årskurs 9 i de ämnen som eleven inte har avslutat. Om eleven går ett tionde år i särskolan ska betyg även sättas i slutet av höstterminen i årskurs 10 i de ämnen som eleven inte har avslutat. Betyg ska även sättas när ett ämne eller ämnesblock har avslutats. En elev i grundsärskolan ska efter avslutad skolgång, om inte betyg ges, få ett intyg om den utbildning eleven genomgått. Intyget kan kompletteras med omdömen.

Utvecklingssamtal ska genomföras och en skriftlig individuell utvecklingsplan med omdömen ska utarbetas enligt motsvarande regler som i grundskolan.

2.4 Specialskolan

Utbildningen i specialskolan syftar till att ge barn som på grund av sitt funktionshinder eller andra särskilda skäl inte kan gå i grundskolan eller särskolan möjlighet till anpassad utbildning. Skolformen omfattar tre grupper av elever: elever som är synskadade och har ytterligare funktionshinder, elever som är döva eller hörselskadade samt elever som har en grav språkstörning. Specialskolan har tio årskurser på grundskolenivå.

För elever som undervisas enligt särskolans kursplaner inom specialskolan sätts betyg enligt bestämmelserna för särskolan. För övriga elever sätts betyg i specialskolans ämnen i slutet av varje termin i årskurs 9 och i slutet av höstterminen i årskurs 10 i ämnen och ämnesblock som inte har avslutats samt när ett ämne eller ämnesblock har avslutats.

I specialskolan gäller samma regler för utvecklingssamtal och individuell utvecklingsplan med omdömen som för grundskolan.

2.5 Hur ser det ut i nordiska länder?

Här beskrivs kortfattat om betygssystemen och när betyg sätts i de nordiska länderna. Underlaget bygger i huvudsak på vad som har redovisats i promemorian *En ny betygsskala* (Ds 2008:13).

2.5.1 Danmark

I Danmark sätts betyg, liksom i Sverige och Norge, första gången i årskurs 8. Betyg sätts i sju steg varav fem steg anger en tillräcklig prestation eller däröver.

På nationell nivå finns mål för varje ämne samt generella beskrivningar för olika betyg. Det är målen som ska vara avgörande för betygen och de olika betygsstegen anger graden av måluppfyllelse. Det anses, enligt Undervisningsministeriet, viktigt att lärare talar med varandra om sina tolkningar av de olika betygsstegen och att de utformar ämnesanpassade betygs-kriterier för sin betygssättning. Ämnesanpassade beskrivningar av kunskapsnivåer finns för tre av betygsstegen, det lägsta, det i mitten och det högsta steget.

Danmark har avslutande examensprov i grundskolan. Eleverna kan ha sammanlagt upp till tio prov fördelade på olika ämnen. De skriftliga delarna hanteras centralt medan lärarna svarar för de muntliga delarna. Betyg ges dock endast i de ämnen som ingår i de avslutande examensproven. De praktiskt estetiska ämnena betygssätts således inte. Under de tidigare åren görs bedömningarna av läraren och uppflyttning till nästa årskurs sker automatiskt. Eleverna får ett avgångsbetyg från årskurs 9 och ett från årskurs 10. I båda fallen ingår betyg från nationella examensprov men med delvis olika ämnen.

2.5.2 Finland

Skolplikten i Finland är tioårig och upphör när grundskolan är genomgången eller vid 17 års ålder. Eleverna har dessutom läroplikt som innebär att de ska avsätta tid för skolarbetet, tillägna sig kunskaper, uppföra sig väl och utföra sina skoluppgifter.

Grundskolan består av ett lågstadium med årskurs 1–6 och ett högstadium med årskurs 7–9. Målet för den grundläggande utbildningen är att förse eleverna med nyttiga kunskaper och färdigheter samt bidra till att de utvecklas till etiskt ansvars-kännande samhällsmedlemmar. Utbildningen ska främja bildningen och jämlikheten i samhället och öka elevernas vilja att vidareutbilda sig. Eleverna har gemensamma mål och beting.

I Finland ges skriftliga eller muntliga omdömen från årskurs 1. Sifferbetyg sätts senast i årskurs 8, men ges vanligen långt

tidigare t.ex. i årskurs 3 eller 4 enligt Utbildningsstyrelsen. En sjugradig sifferskala från 4 till 10 används, där 10 är det högsta betyget. Betyget 4 innebär att eleven inte nått godkänd nivå.

Betygssättningen är målrelaterad men de enda kriterier som finns gäller betyget 8. Hur övriga betyg sätts, dvs. betyg för vilka inga nationella kriterier finns, avgör lärarna själva. Kriterier för betyget 8 finns för de så kallade etappmålen i varje ämne samt för slutbedömningen. Det slutvitsord eleverna får grundar sig på elevernas kunskaper i slutskedet i den grundläggande utbildningen i årskurs 8 och 9.

2.5.3 Norge

År 1997 införde Norge tioårig grundskola och betyg från årskurs 8. Dagens norska betygsskala är en sexgradig målrelaterad sifferskala med 6 som högsta betyg och 1 som lägsta. Det finns inga underkända betyg i grundskolan. I årskurs 8 till 10 ges betyg baserade på lärarens bedömning. Alla elever går vidare till efterföljande år. Vid slutet av grundskolan deltar alla elever i nationella examensprov. De betyg eleverna får när de slutar grundskolan innehåller såväl provbetyg som betyg satta av lärarna, så kallade "standpunktskarakterer". År 2004 infördes nationella prov som är tänkta att fungera som instrument för uppföljning på olika nivåer.

2.5.4 Island

På Island är det valfritt i vilken årskurs betyg börjar sättas. Skolorna använder sig vanligtvis av en tiogradig betygsskala där 10 är det högsta betyget. För grundskolan finns ingen föreskriven betygsskala. Däremot föreskriver styrdokumentet för gymnasieskolan en tiogradig betygsskala. Betygen är kriterierelaterade. Det finns nationella betygskriterier i varje ämne. Det är också valfritt i vilken årskurs betyg börjar sättas.

3 Uppföljning av kunskaper är viktigt

Utbildningen inom skolväsendet syftar enligt regeringens proposition *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet* (prop. 2009/10:165) till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Alla barns och elevers utveckling och lärande ska främjas. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. De ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

I propositionen markeras att varje barn ska ha möjlighet att utveckla sina kunskaper för att kunna utvecklas till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare. En viktig förutsättning för detta är att de lämnar grundskolan med minst godkända betyg.

Sedan läroplanen för grundskolan (Lpo 94) och det nuvarande betygssystemet infördes har årligen cirka tio procent av eleverna inte nått godkända resultat i svenska, engelska och matematik i årskurs 9. Var fjärde elev saknar ett fullständigt slutbetyg från grundskolan. Nationella och internationella utvärderingar och andra studier visar att resultaten i den svenska skolan har försämrats i matematik, naturvetenskap och läsförståelse sedan början av 1990-talet.

De dåliga resultaten är bekymmersamma. En tungt vägande orsak till utvecklingen inom grundskolan är bl.a. bristen på en tidig uppföljning av varje elevs kunskapsutveckling samt att de

elever som behöver det inte får det stöd de har rätt till. Därför finns det starka skäl att vidta ytterligare åtgärder för förbättrad uppföljning av varje elevs kunskapsinhämtande i syfte att fler elever når en högre grad av måluppfyllelse.

3.1 Det finns verktyg för kunskapsuppföljning...

Läraren ska enligt grundskoleförordningen (1994:1194) fort-löpande informera eleven och elevens vårdnadshavare om elevens skolgång.

Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens föräldrar ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i relation till målen i läroplanen och kursplanerna. Läraren ska dessutom vid utvecklingssamtalet utforma en skriftlig individuell utvecklingsplan. I denna ska läraren ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i relation till målen i varje ämne som eleven undervisas i samt sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt.

Rektorn beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges i utvecklingsplanen. Rektorn beslutar också om den skriftliga informationen ska vara betygsliknande.

Motsvarande bestämmelser om löpande information finns även för övriga skolformer inklusive fristående skolor.

3.2 ...men de fungerar inte tillräckligt bra

I dag har Statens skolinspektion ansvar för tillsyn och kvalitetsgranskning av det offentliga skolväsendet. Före den 1 oktober 2008 låg detta ansvar på Skolverket. Erfarenheter från Skolverkets tillsyn och från den tillsyn Skolinspektionen nu bedriver, med såväl regelbunden tillsyn som anmälningsärenden, visar att

skolors uppföljning av elevers kunskaper inte fungerar väl. En av de vanligaste bristerna som noterats i den regelbundna tillsynen är att kommuner eller skolor inte systematiskt följer upp elevernas kunskapsresultat i förhållande till de nationella målen i årskurs 5 i alla ämnen. I den utbildningsinspektion som Skolverket genomförde i Stockholms stad åren 2006–2007 granskades sammanlagt 146 grundskolor. Inspektörerna konstaterade att 124 av skolorna inte följde upp elevernas kunskapsutveckling i alla ämnen i årskurs 5.

Erfarenheterna från den tillsyn som bedrivs genom utredning av anmälningar visar också att uppföljningen av elevernas kunskapsutveckling har brister. Tillsynen baseras på ett mindre antal skolor, men bilden av bristerna i uppföljningen i årskurs 5 stöds i allt väsentligt. Årligen inkommer ett antal anmälningar som rör elever som byter till en 7–9-skola efter årskurs 6. Den mottagande skolan konstaterar att eleven saknar nödvändiga kunskaper i ett eller flera ämnen. Vid utredningen framgår ofta att den tidigare skolan inte har informerat föräldrarna om detta eller satt in lämpliga särskilda stödåtgärder för eleven. Skolinspektionen kan även se att det finns brister i de mottagande skolornas uppföljning av eleverna. I de allvarligaste fallen är det inte förrän på höstterminen i årskurs 8 som skolan upptäcker att det finns elever som saknar nödvändiga kunskaper för att nå betyget Godkänt.

Skolinspektionen har nyligen sammanställt resultaten från den regelbundna tillsynen av skolor som besökts under 2009 och där beslut fattats före den 30 november 2009 (Skolinspektionen, 2009). Sammanställningen visar att av 539 skolor behövde 361 (67 procent) vidta åtgärder för att uppfylla författningarnas krav. Sammanställningen visar att följande brister var vanligast förekommande:

- Elevers individuella utvecklingsplan innehöll inte omdömen i alla ämnen som eleven undervisats i.
- Elevers individuella utvecklingsplan innehöll inte omdömen över huvud taget.

- De angivna omdömena var inte tydligt kopplade till de nationella målen.

Skolverket genomförde 2007 en första uppföljning och utvärdering av tillämpningen av de allmänna råden om individuella utvecklingsplaner. Den visade bl.a. att en effekt av införandet av planen var att större uppmärksamhet fästes vid vikten för lärarna att löpande dokumentera varje elevs prestationer. Analysen visade att fokus låg på vad eleverna skulle utveckla snarare än hur lärandet skulle gå till och vilka insatser som krävdes. Arbetsgruppen konstaterar, utifrån Skolinspektionens arbete, att instrumenten för uppföljning av elevernas resultat och information till föräldrarna inte verkar utnyttjas tillräckligt väl.

Skolverket redovisade den 1 mars 2010 en utvärdering av tillämpningen av den individuella utvecklingsplanen med omdömen (U2010/1393/S). Resultaten i utvärderingen stämmer väl överens med de brister och utvecklingsområden som redovisas ovan. Utvärderingen visar att det finns stora variationer i hur skolorna tillämpar de individuella utvecklingsplanerna med omdömen. De slutsatser som Skolverket drar utifrån utvärderingen är att det finns brister i skolornas förmåga att

- formulera strikta mål och kunskapsrelaterade omdömen,
- kunna visa vägen om hur en önskad utveckling ska se ut,
- visa på vilka insatser som behövs för att stödja elevens fortsatta utveckling.

Skolverket kommer med anledning av resultaten från utvärderingen att stödja skolhuvudmännen och skolorna i deras arbete med den individuella utvecklingsplanen med omdömen bl.a. i det kommande arbetet med implementeringen av de nya läroplanerna för grundskolan och motsvarande skolformer. Mot bakgrund av resultaten av utvärderingen anser också Skolverket att det finns anledning att följa utvecklingen av arbetet med skriftliga omdömen även framöver.

3.3 Det behövs skarpare verktyg för kunskapsuppföljning

För att en skola tidigt ska kunna identifiera och sätta in särskilt stöd till elever som behöver det krävs det, enligt arbetsgruppens bedömning, att elevernas kunskapsutveckling i alla ämnen följs upp och dokumenteras. Bestämmelserna om utvecklingssamtal, individuella utvecklingsplaner med omdömen och åtgärdsprogram borde säkerställa att en löpande uppföljning av elevernas kunskaper i alla ämnen sker. Av bl.a. Skolinspektionens rapportering, som arbetsgruppen redovisat i föregående avsnitt, framgår dock att det förekommer stora brister i arbetet med den individuella utvecklingsplanen.

I en analys från Sveriges Kommuner och Landsting (2009) framgår att i framgångsrika skolkommuner sker en uppföljning av kunskapsresultaten i varje klassrum och för varje elev regelbundet i alla ämnen. Vidare finns i dessa kommuner rutiner för insatser kopplade till kunskapsuppföljningen, t.ex. stödinsatser. Detta stärker, enligt arbetsgruppens bedömning, ytterligare tesen att en tidig och noggrann uppföljning av varje elev bidrar till att tidigt upptäcka kunskapsbrister och utvecklingsområden. Om så sker kan skolan tidigt sätta in de nödvändiga åtgärderna för att eleven ska nå målen i årskurs 9.

Mot bakgrund av bl.a. Skolinspektionens bedömning konstaterar arbetsgruppen att arbetet med den individuella utvecklingsplanen med omdömen för närvarande inte verkar ge elever och föräldrar tillräcklig information. Arbetsgruppen bedömer att betyg tidigare i grundskolan kan vara en åtgärd som bör kunna ge eleverna och föräldrarna ett tydligare besked om elevens kunskapsutveckling.

3.4 Betyg som verktyg för kunskapsuppföljning

Betyget ska enligt läroplanen (Lpo 94) uttrycka i vad mån den enskilda eleven har uppnått de mål som uttrycks i kursplanen för

respektive ämne. Vid betygssättningen ska läraren utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanen och göra en allsidig bedömning av dessa kunskaper.

Betyg är en sådan fråga som de flesta – både inom och utanför skolan – har synpunkter på och åsikter om. Det kan t.ex. gälla om det ska finnas betyg i skolan eller inte, vilken betygsskala som är mest lämpad och när man ska få sitt första betyg. För cirka 50 år sedan sattes betyg i en sjugradig bokstavsskala med början i årskurs 1. För ca 40 år sedan i en femgradig sifferskala från årskurs 3. I dag sätts det första betyget för elever i grundskolan efter höstterminen i årskurs 8.

3.4.1 De flesta är positiva till betyg men det finns få studier om betyg

De flesta eleverna anser att det är positivt med betyg och att de har en stimulerande effekt för studierna. En del elever förstår tidigt vikten av kunskap och blir mer eller mindre självgående och får ofta höga betyg. För dem som saknar denna inre drivkraft fungerar ändå betyg som en viktig stimulans för att motivera till arbetsinsatser. Betygen kan även ses som en indikator på lärarnas arbete och blir en form av ”bevis” på hur väl läraren lyckats (Djuvfeldt, Gunilla och Wedman, Ingemar, 2007).

Enligt *Betygen i praktiken* (2007) anser flertalet av de intervjuade lärarna att betyg bör införas tidigare än i årskurs 8. De anser att årskurs 6 kan ses som lämplig betygsålder, just för att ”få reda på var man står”. De anser att det är viktigt att eleven i årskurs 6 får tydliga mål att arbeta mot.

De som anser att det är negativt med betyg framhåller ofta att betygen bara uppmuntrar ambitiösa och begåvade elever. De som inte har dessa gåvor sägs bli utslagna och tappa intresset för studier. Många känner också en oro för vad dåliga betyg kan betyda för ungdomar som på grund av en besvärlig social situation

inte kommer till sin rätt. Ett dåligt betyg kan för dessa ungdomar bli ännu en börda att bära.

Enligt en undersökning som Lärarnas Riksförbund (2006) gjort anser fyra femtedelar av föräldrarna till elever i årskurs 9 att betygen har en klart motiverande effekt. Många föräldrar anser dock att betygen dåligt speglar övrig bedömning och uppföljning som görs i skolan. Föräldrar i undersökningen tycker vidare att betyg i dag ges för sent. De flesta föräldrarna (84 procent) anser att ett första betyg bör ges tidigare. De flesta – drygt 50 procent – anser att betyg ska ges från och med årskurs 6 eller 7. Ett skäl till det är sannolikt att betyg ger ett enklare och tydligare besked om elevens kunskapsnivå. Betygen kanske är lättare att förstå än vad som t.ex. sägs under ett utvecklingsamtal. Det förutsätter dock, enligt undersökningen, fler betygssteg än dagens tre godkända betygssteg.

En majoritet av de äldre eleverna och lärarna tycker enligt Skolverkets attitydundersökning 2006 att betygen har för stor betydelse i skolan. Samtidigt vill enligt undersökningen ungefär varannan elev, och fler än hälften av lärarna från och med årskurs 7, att betyg borde införas tidigare i grundskolan. Nästan alla elever anser att betyg är viktiga för att visa hur elever ligger till i skolan.

Tanken att betyg ska sättas tidigare stöds också i en skrift från LO redan 2001 (Larsson [red] 2001) där man fruktade att de som i dag förlorar på att betygen kommer först i årskurs 8 är de barn och ungdomar ”som försummats, fösts åt sidan eller glömts bort i undervisningen”. Det är deras föräldrar som under åren inte nåtts av några tydliga besked om hur det står till. De har därför inte heller kunnat ställa krav på skolan och lärarna om stöd eller andra insatser.

I den allmänna debatten om betyg finns hela skalan av åsikter företrädda, dvs. allt från att betyg bör ges från och med årskurs 1 till att betyg inte alls ska ges i grundskolan. Arbetsgruppens samlade bedömning är dock att det finns ett relativt tydligt opinionsunderlag för att sätta betyg tidigare under grundskoletiden än vad som i dag är fallet.

Det finns få större nationella och internationella studier om betygens effekter på elevernas resultat. Förutom att de är få vilar de också på ett litet empiriskt underlag. Det är därför inte möjligt att dra några entydiga slutsatser utifrån dem.

Att det finns så få studier om betyg och dess effekter på elevernas resultat ser arbetsgruppen som en brist. Ett införande av betyg tidigare i grundskolan och motsvarande skolformer bör därför följas upp. Arbetsgruppen anser att regeringen bör ge Skolverket ett sådant uppdrag.

3.4.2 Flickor har högre betyg än pojkar

Delegationen för jämställdhet i skolan har i delbetänkandet *Flickor och pojkar i skolan - hur jämställt är det?* (SOU 2009:64) bl.a. redovisat att flickorna har bättre betyg – i genomsnitt 10 procent bättre meritvärdespoäng – än pojkar. Flickorna har bättre resultat än pojkarna även på de nationella proven i svenska och engelska. I matematik är provresultaten mer lika mellan flickor och pojkar.

Det faktum att så många pojkar presterar sämre än vad flickorna gör i skolan är inget nytt. Under de senaste 40 åren har flickorna presterat bättre än vad pojkarna gjort. Tendensen att flickor har bättre betyg än pojkar är inget unikt för den svenska skolan. Samma situation förekommer också i ett stort antal länder inom OECD.

Enligt Delegationen för jämställdhet i skolan kan könsskillnader i skolprestationer och attityder bero på de biologiska könsskillnaderna, eller på interaktionen mellan dessa och olika miljöfaktorer, t.ex. socioekonomisk utsatthet. Flickor har enligt delegationen en tidigare biologisk utvecklingskurva, och kan som en följd av detta i vissa åldrar antas ha en fördel i skolan framför pojkar i fråga om uppmärksamhet och förmåga att upprätthålla ett målinriktat arbete och språkförmåga. Skillnaderna i den biologiska utvecklingen minskar med ökad ålder och finns inte kvar vid utgången av gymnasieskolan. Effekterna av den kan

dock eventuellt bestå till följd av egna och omvärldens lägre förväntningar som grundlagts i grundskolans tidigare årskurser.

En annan jämförelse som kan göras är effekterna av den åldersmässiga spridningen av eleverna i en och samma klass. De som föds tidigt på året har i genomsnitt bättre betyg i årskurs 9 än de som föds sent på året. Även de tidiga skillnaderna i mognad minskar med ökad ålder. Vetskapen om de nämnda jämförelserna – dvs. mellan kön respektive ålder – kan man inte bortse från vid införande av betyg i tidigare årskurser. Införs betyg från och med årskurs 6 kan det innebära att betygs-skillnaderna ökar mellan pojkar och flickor, men även mellan dem som är tidigt respektive sent födda på året. Samtidigt kan konstateras att kunskapen om de biologiska skillnaderna ger utmärkta möjligheter att anpassa undervisningen och tidigt sätta in åtgärder. I anslutning till detta kan nämnas att regeringen den 29 oktober 2009 beslutade att en särskild utredare ska analysera och föreslå hur införandet av en försöksverksamhet med flexibel skolstart i grundskolan kan genomföras. Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2010 (dir. 2009:98).

Arbetsgruppen har i föregående avsnitt bedömt att det finns behov av en uppföljning av ett införande av betyg tidigare. Mot bakgrund av vad som sagts ovan finns det i anslutning till detta även skäl att studera effekterna av betyg tidigare avseende skillnader i resultat för pojkar och flickor och för barn födda tidigt och sent på året.

3.4.3 Lärarna måste ha kunskaper om bedömning och betygssättning

För lärarexamen har det fram till för några år sedan inte varit ett krav i examensförordningen, bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100), att den enskilde studenten ska visa kunskaper inom området betyg och bedömning. Detta har inneburit att många lärare inte fått en utbildning om betygssättning, vilket kan ses som anmärkningsvärt med tanke på vilken betydelse betygen har

för eleverna. Betygens roll och funktion i skolan och för eleverna motiverar att utbildning i betygssättning får en annan uppmärksamhet. Att sätta betyg innebär dessutom att läraren ägnar sig åt myndighetsutövning, dvs. läraren ska i allt väsentligt följa förvaltningslagens principer.

Denna brist har dock rättats till under 2007 då det i högskoleförordningen (1993:100) infördes bestämmelser att det för lärarexamen för undervisning i grund- och gymnasieskolan krävs att studenten ska visa mycket god kunskap i att analysera och bedöma elevers kunskapsutveckling samt god kunskap i betygssättning (2007:129). I Högskoleverkets utvärdering av den nya lärarutbildningen (2005) hänvisas bl.a. till två grupper av studenter som ingick i en undersökning, nybörjare på lärarprogrammet hösten 2000 och nybörjare hösten 2001. Datainsamlingen gjordes våren 2004. Bland 2001 års nybörjare svarade mer än 30 procent från varje lärosäte att de inte fått någon undervisning i betyg och kunskapsbedömning. Vid 9 av 21 lärosäten angav mer än 50 procent att de ännu inte efter två och ett halvt års studier fått någon undervisning om detta. Skillnaderna i undervisning om prov och kunskapsbedömning mellan lärosätena är enligt utvärderingen betydande.

Regeringen överlämnade den 11 februari 2010 propositionen *Bäst i klassen – en ny lärarutbildning* (prop. 2009/10:89) till riksdagen. I propositionen föreslås fyra nya examina: förskolläraryrket, grundläraryrket, ämnesläraryrket och yrkesläraryrket. I propositionen bedömer regeringen att centrala och generella kunskaper för lärare och förskollärare bör utgöra en utbildningsvetenskaplig kärna. I propositionen instämmer också regeringen med utredarens förslag i utredningen *En hållbar lärarutbildning* (SOU 2008:109) om att områden som t.ex. betyg och bedömning ska ingå i den utbildningsvetenskapliga kärnan. Regeringen avser att reglera detta i examensordningen, bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100).

4 Betyg från årskurs 6

4.1 Ny kursplanestruktur

Regeringen gav den 22 januari 2009 Skolverket i uppdrag att utarbeta nya kursplaner och kunskapskrav för grundskolan och motsvarande skolformer m.m. (U2009/312/S). Uppdraget bygger på riksdagens beslut med anledning av regeringens förslag i propositionerna *En ny betygsskala* (prop. 2008/09:66, bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169) och *Tydligare mål och kunskapskrav – nya läroplaner för skolan* (prop. 2008/09:87, bet. 2008/09:UbU9, rskr. 2008/09:189).

Kursplanerna ska enligt uppdraget bl.a. innehålla:

- ämnets syfte, och
- centralt innehåll

Under *ämnets syfte* ska anges motiven till varför ämnet finns i respektive skolform, syftet med undervisningen i ämnet och vad kunskaperna ska leda till. Här ska också de långsiktiga målen för undervisningen i ämnet anges. Målen ska ha en tydlig ämneskoppling och ange de kunskaper i ämnet som eleven ska utveckla under sin tid i grundskolan. Kunskaper i ämnet kan avse såväl förmågor som faktakunskaper. De ska vara utformade på ett sådant sätt att de inte begränsar elevernas kunskapsutveckling i ämnet.

Under *centralt innehåll* ska de kunskapsområden belysas som är väsentliga att arbeta med i undervisningen för att eleven ska utvecklas mot målen. Det centrala innehållet ska utvecklas och

visa på ett mer sammansatt och avancerat ämnesinnehåll ju högre årskurser som avses.

4.2 Kunskapskrav för godtagbara kunskaper

Kursplanerna ska enligt regeringens uppdrag till Skolverket även innehålla föreskrifter om kunskapskrav för årskurs 3, 6 och 9 i grundskolan. Motsvarande ska gälla för årskurs 6 och 9 i grundsärskolan, årskurs 9 i träningskolan, årskurs 4, 7 och 10 i specialskolan samt årskurs 3 och 6 i sameskolan.

Det ska finnas kunskapskrav för matematik, svenska och svenska som andraspråk i grundskolan och sameskolan i årskurs 3 samt i specialskolan i årskurs 4. Kunskapskrav ska också finnas för de samhälls- och naturorienterande ämnesgrupperna (geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap samt fysik, kemi och biologi) i grundskolan och sameskolan i årskurs 3 samt i specialskolan i årskurs 4.

Det ska också finnas kunskapskrav för samtliga ämnen förutom moderna språk i grundskolan, grundsärskolan och sameskolan i årskurs 6 samt i specialskolan i årskurs 7. Det innebär att det ska finnas kunskapskrav i årskurs 6 för de ämnen där det i dag finns mål att uppnå i årskurs 5.

4.3 Kunskapskrav för betygsstegen A, C och E

En betygsskala med stegen A–F ska införas i det offentliga skolväsendet (prop. 2008/09:66, bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Det högsta betyget ska vara A. Betygsstegen A–E ska beteckna godkända resultat medan F ska beteckna icke godkända resultat. Det ska finnas nationella kunskapskrav för betygsstegen A, C och E för samtliga ämnen i årskurs 9 i grundskolan och grundsärskolan samt i specialskolan i årskurs 10.

4.4 Betyg ska sättas från och med årskurs 6

Arbetsgruppens förslag: Bestämmelser ska införas i skollagen som gör det möjligt att sätta betyg vid varje terminsslut i alla ämnen utom språkval från och med höstterminen i årskurs 6 i grundskolan, grundsärskolan, när betygs sätts, och sameskolan, och från och med höstterminen i årskurs 7 i specialskolan.

I ämnet språkval ska betyg sättas från och med höstterminen i årskurs 7 i grundskolan och från och med höstterminen i årskurs 8 i specialskolan.

Arbetsgruppens bedömning: Betyg tidigare än i årskurs 8 i den obligatoriska skolan ger tillsammans med utvecklingsamtal, en skriftlig individuell utvecklingsplan med omdömen och annan muntlig och skriftlig information större möjligheter än i dag till uppföljning av elevernas kunskapsutveckling. Därmed ställs också tydligare krav på rektor och lärare att utreda och vidta åtgärder för de elever som visar på kunskapsbrister.

Skälen för arbetsgruppens förslag och bedömning

Allmänna utgångspunkter

Regeringen har i flera sammanhang, senast i budgetpropositionen för 2010 (prop. 2009/10:1, utg. omr. 16, s. 47), påtalat behovet av att en uppföljning av elevernas kunskapsutveckling sker tidigt i den obligatoriska skolan. Betygen är tillsammans med utvecklingsamtal, den skriftliga individuella utvecklingsplanen med omdömen, åtgärdsprogram och nationella prov betydelsefulla verktyg för att följa upp och utvärdera elevernas kunskaper och därigenom ge varje elev stöd i rätt tid.

Arbetsgruppen har i föregående avsnitt redovisat behovet av en tydligare redovisning av resultaten tidigare i den obligatoriska skolan. Det finns också en relativt stark opinion för betyg tidi-

gare, t.ex. från årskurs 6 i grundskolan. Betygssättning, som innebär myndighetsutövning, ställer också större krav på att lärarna mer konsekvent följer upp, utvärderar och dokumenterar elevernas kunskaper.

Enligt arbetsgruppens bedömning är kanske den främsta fördelen för elever att betyg kommer tidigare under grundskoletiden att eleven har möjlighet att kunna höja kommande terminsbetyg. Betyget ger också en signal om elevens kunskapsutveckling vid sidan av andra uppföljningsverktyg som individuell utvecklingsplan med omdömen. Det är även rimligt att tro att tidigare betyg för elevens del ger en större vana av att få betyg. Därmed kan kanske den betygsstress som många av dagens elever upplever minskas eftersom betygen nu kommer först i årskurs 8, dvs. året innan de får slutbetyg.

Betyg tidigare och den individuella utvecklingsplanen hör ihop

Det finns, vilket är redovisat i föregående avsnitt, en relativt stark opinion för betyg tidigare i grundskolan. Denna uppfattning grundas i huvudsak på en bedömning att betyg tidigare i grundskolan på ett tydligt sätt visar eleverna och deras föräldrar på eventuella kunskapsbrister och tidiga stödinsatser. Med tidig uppföljning ställs därmed också ökade krav på skolan – främst rektorn och lärarna – att sätta in åtgärder för att motivera och stödja eleverna att förbättra sina resultat.

Den forskning som finns om betygens betydelse i Sverige är så begränsad att den inte kan sägas ge stöd för betyg tidigare, men å andra sidan inte heller motsatsen. Internationella studier har visat att det behövs en återkoppling till eleverna i skolan. Lärarna ska kunna peka på dels de kunskaper eleverna har inhämtat, dels ge konkreta förslag till förbättringsområden. Det finns i dag i grundskoleförordningen (1994:1194) verktyg för detta, främst utvecklingssamtal och skriftlig individuell utvecklingsplan med omdömen, men enligt bl.a. Skolinspektionens

rapporter fungerar dessa verktyg otillfredsställande i många skolor.

Arbetsgruppen bedömer att det finns all anledning att tro att en väl utformad skriftlig individuell utvecklingsplan med omdömen även i framtiden är ett viktigt redskap i uppföljningen av elevens kunskapsutveckling. Betyg från årskurs 6 är ytterligare ett medel för att systematiskt följa upp kunskapsutvecklingen.

En elev eller en förälder ska aldrig behöva bli överraskad av ett betygsutfall. Det är därför viktigt att läraren under utvecklingssamtalet och i den skriftliga individuella utvecklingsplanen med omdömen tydligt redovisar var eleven står i sin kunskapsutveckling, vilka förbättringsområden som finns samt eventuella behov av stöd i undervisningen.

Skriftlig information

I propositionen *Vissa skolfrågor* (prop. 2006/07:86) föreslog regeringen att tidigare riksdagsbindningar om skriftlig information om elevens skolgång skulle hävas. Förslaget innebar att den skriftliga informationen inte får ha karaktären av betyg inte längre ska gälla. Skälet till regeringens förslag var bl.a. att den information om elevens skolgång som ges i samband med utvecklingssamtalet ofta upplevs som otydlig. En möjlighet att öka tydligheten skulle enligt regeringen kunna vara att lärarna får möjlighet att uttrycka sig i betygsliknande former. Efter riksdagens beslut (bet. 2006/07:UbU14, rskr. 2006/07:184) ändrades grundskoleförordningen (1994:1194) i enlighet med detta.

En effekt av ett införande av betyg från och med årskurs 6 är att behovet av omdömen i den individuella utvecklingsplanen kan komma att förändras. I en promemoria (U2007/301/S) från Utbildningsdepartementet som föregick propositionen ansågs det också vara naturligt att den skriftliga informationen anpassas till betygssystemets olika steg ju högre upp i årskurserna eleven kommer.

Skolverket redovisade den 1 mars 2010 en utvärdering av tillämpningen av den individuella utvecklingsplanen med omdömen. Resultaten i utvärderingen stämmer väl överens med de brister som bl.a. Skolinspektionen har uppmärksammat i sina inspektioner. Resultaten av utvärderingen bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Arbetsgruppen avstår därför från att föreslå någon förändring av den skriftliga informationen.

Betyg i språkval

Under utredningens gång har arbetsgruppen konstaterat att undervisningen i de ämnen som ingår i språkval vanligtvis påbörjas i årskurs 6 i grundskolan och sameskolan samt i årskurs 7 i specialskolan. Som språkval ska moderna språk erbjudas. I stället för ett modernt språk kan modersmål, svenska som andraspråk och teckenspråk för hörande erbjudas. Eleverna kan även erbjudas svenska eller engelska som språkval men i dessa fall sätts inga betyg i ämnet. Om betyg ska ges även i språkvalet i årskurs 6 i grundskolan och sameskolan och i årskurs 7 i specialskolan innebär det att ett första betyg kan komma att sättas efter endast en termins studier. Arbetsgruppen anser att det skulle vara mindre lämpligt ur en pedagogisk synvinkel. I stället föreslår arbetsgruppen att det första terminsbetyget i ämnena inom språkvalet sätts från och med höstterminen i årskurs 7 i grundskolan och från och med höstterminen i årskurs 8 i specialskolan. För sameskolan, som endast omfattar årskurs 1–6, innebär arbetsgruppens förslag således att betyg inte alls ska sättas i språkval i denna skolform.

4.5 Betyg i årskurs 6 i samhällsorienterande (SO) respektive naturorienterande (NO) ämnen

Arbetsgruppens förslag: Bestämmelser ska införas i skollagen som gör det möjligt för rektorn att bestämma att det
--

ska sättas ett sammanfattande betyg för samhällsorienterande (SO) respektive naturorienterande (NO) ämnen i årskurs 6 i grundskolan och sameskolan samt i årskurs 7 i specialskolan.

Arbetsgruppens bedömning: Skolverket bör få i uppdrag att utarbeta allmänna råd eller annat kommenterande material som stöd för läraren då denne ska sätta sammanfattande betyg i samhällsorienterande (SO) respektive naturorienterande (NO) ämnen.

Skälen för arbetsgruppens förslag och bedömning: I arbetsgruppens uppdrag ingår dels att föreslå de författningsändringar som är nödvändiga för att betyg från och med årskurs 6 i grundskolan och motsvarande skolformer ska kunna införas, dels att föreslå de författningsändringar som krävs för att lärarna ska ha möjlighet att sätta ett sammanfattande betyg i samhällsorienterande (SO) respektive naturorienterande (NO) ämnen. Det ska även vara möjligt att sätta betyg i de enskilda ämnena i årskurs 6, dvs. geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap respektive biologi, kemi och fysik.

Undervisningen i de enskilda natur- och samhällsorienterande ämnena förekommer sällan i de lägre årskurserna (SOU 2007:28). I stället är undervisningen ofta upplagd i projekt eller teman som gör att ämnena inte behandlas som enskilda ämnen utan som ämnesgrupper. Detta innebär att ett ämnesövergripande arbetssätt redan i dag tillämpas i de tidiga årskurserna. Mot denna bakgrund beslutade riksdagen i enlighet med regeringens proposition *Tydligare mål och kunskapskrav – nya läroplaner för skolan* (prop. 2008/09:87, bet. 2008/09:UbU9, rskr. 2008/09:189) att kunskapskrav i årskurs 3 inte ska finnas för de enskilda ämnena utan för de natur- och samhällsorienterande ämnesgrupperna.

I arbetsgruppens uppdragsbeskrivning anges att undervisningen och arbetssätten i de natur- och samhällsorienterande ämnena i årskurs 4–6 i många skolor ofta är upplagd på liknande sätt. Vidare anges att för att skapa ett sammanhang och samband

i undervisningen i natur- och samhällsorienterande ämnen under de första sex årskurserna finns det starka skäl att införa en möjlighet att sätta ett sammanfattande betyg i de naturorienterande respektive samhällsorienterande ämnesgrupperna i årskurs 6 i grundskolan. I skolor som är organiserade i årskurs F–9 eller 6–9 bedrivs undervisningen i många fall i de enskilda natur- och samhällsorienterande ämnena och även av olika lärare i de enskilda ämnena. I dessa fall kan det vara mer naturligt att sätta betyg i de enskilda ämnena.

Mot ovanstående bakgrund ska det, enligt arbetsgruppens uppfattning, vara möjligt att sätta betyg antingen i de naturorienterande respektive de samhällsorienterande ämnesgrupperna, eller i de enskilda ämnena. Det bör vara rektorn som utifrån skolans organisation, undervisningsuppläggning och arbetssätt får bestämma i vilken form betyg ska sättas i dessa ämnen i årskurs 6. Enligt arbetsgruppens uppdrag bör det centrala innehållet i kursplanerna samt kunskapskraven för de tre godkända betygsstegen för årskurs 6 dock endast utformas för de enskilda naturorienterande respektive samhällsorienterande ämnena.

Rektorn får således, enligt arbetsgruppens förslag, bestämma om lärarna ska sätta sammanfattande betyg i den naturorienterande respektive samhällsorienterande ämnesgruppen. Inget hindrar att det sätts sammanfattande betyg i den ena ämnesgruppen och separata i den andra. Arbetsgruppen utgår från att rektorn fattar beslut om att det ska sättas sammanfattande betyg efter samråd med berörda lärare och elever.

Ett sammanfattande betyg ska grundas på kunskapskraven i de enskilda ämnena inom respektive ämnesgrupp. Arbetsgruppen bedömer att det finns skäl att staten ger ett stöd som främjar en likvärdig betygssättning utöver angivna kunskapskrav i de enskilda ämnena. Ett sådant stöd kan t.ex. vara i form av allmänna råd eller kommentarer. Arbetsgruppen bedömer därför att regeringen bör ge Skolverket i uppdrag att ta fram ett sådant stödmaterial.

4.6 Konsekvenser för kursplanerna av att införa betyg från årskurs 6

Arbetsgruppens förslag: Det ska finnas nationella kunskapskrav för betygsstegen A, C och E för samtliga ämnen, utom i språkval, i slutet av årskurs 6 i grundskolan, sameskolan och grundsärskolan samt i specialskolan i slutet av årskurs 7. I skollagen ska det anges att dessa kunskapskrav ska ligga till grund för betygssättningen i årskurs 6 i grundskolan, sameskolan och grundsärskolan och i årskurs 7 i specialskolan.

Skälen för arbetsgruppens förslag: Regeringens tidigare nämnda uppdrag till Skolverket bygger på de av riksdagen godkända förändringarna i kursplanesystemet för grundskolan och motsvarande skolformer (prop. 2008/09:87, bet. 2008/09:UbU9, rskr. 2008/09:189). Arbetsgruppens förslag innebär en förändring i detta uppdrag, dvs. att det även behövs kunskapskrav för betyg i årskurs 7 i specialskolan och i årskurs 6 för övriga berörda skolformer. Förslagen innebär att det ska finnas nationella kunskapskrav för betygsstegen A, C och E för samtliga ämnen, utom i språkvalet, även i slutet av årskurs 6 i grundskolan, sameskolan och grundsärskolan samt i specialskolan i slutet av årskurs 7. I skollagen ska det anges att dessa kunskapskrav ska ligga till grund för betygssättningen i årskurs 6 i grundskolan, grundsärskolan och sameskolan samt i årskurs 7 i specialskolan. I senare årskurser ska betygssättningen utgå från kunskapskraven i årskurs 9 i grundskolan och grundsärskolan, och kunskapskraven i årskurs 10 i specialskolan.

Arbetsgruppen har vid kontakter med Skolverket erfarit att verket redan har påbörjat arbetet med att utforma kunskapskrav även för årskurs 6. I Skolverkets uppdrag ingår att ta fram kunskapskrav för enbart årskurs 9 för moderna språk och teckenspråk för hörande. Arbetsgruppens förslag om betyg från och med höstterminen i årskurs 7 i språkval i grundskolan samt från

och med höstterminen i årskurs 8 i specialskolan bedöms inte påverka Skolverkets uppdrag.

5 Konsekvensutredning

I utredningens uppdrag ingår att utreda de pedagogiska, organisatoriska och ekonomiska konsekvenser som förslagen kan medföra. Enligt uppdraget ska även hänsyn tas till barnkonventionen och konsekvenserna för barn ska beaktas.

5.1 Pedagogiska konsekvenser

Utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen med omdömena bör tillsammans med tidigare betyg sammantaget skapa goda möjligheter för lärare och rektorer att löpande följa upp elevernas kunskapsutveckling. Lärarnas arbete med individuella utvecklingsplaner och omdömen förutsätter redan i dag att det förs diskussioner om bedömning av elever i alla ämnen och i alla skolor. Individuella utvecklingsplaner med omdömen ska också dokumenteras.

Om betyg införs från och med årskurs 6 innebär det att ytterligare utvärderings- och summeringstillfällen skapas. Eleven får för första gången betyg i alla ämnen i årskurs 6 i grundskolan utom i språkvalet. Elever som riskerar att inte nå målen blir genom betygen synliga vid det tillfället. Om eleven efter årskurs 6 ska gå över till en ny skola kommer överlämnandet till andra skolor att underlättas om betyg sätts i årskurs 6. Sker övergången redan efter årskurs 5 innebär det att högre krav ställs på mottagande skola och lärare att under första terminen i skolan utvärdera elevens kunskapsnivå i alla ämnen inför betygssättningen.

Det kan inte uteslutas att betygssättningen innebär att det ställs krav på en tydligare och mera konsekvent formulerad uppföljning av elevernas kunskaper. De tillkommande kunskapskraven i årskurs 6 kommer sannolikt att bidra till detta.

Betyg från och med årskurs 6 kan också få den positiva effekten att läraren får lättare att föra samtal med eleven och dennes föräldrar om undervisningen. Kunskapskraven i årskurs 6 och tidiga betyg skapar även ett verktyg för lärarna i en skola att sinsemellan föra samtal om bedömning och undervisning. Kunskapskraven, den skriftliga individuella utvecklingsplanen med omdömen och tidiga betyg kan också få till effekt att både elever och föräldrar får bättre klart för sig vilka krav som ställs i undervisningen.

Sammantaget bedömer arbetsgruppen att konsekvenserna för eleven och föräldrar av att betyg sätts i årskurs 6 innebär en ökad tydlighet och en bättre information om elevens prestationer och kunskaper. I det framåtsyftande arbetet med främst den individuella utvecklingsplanen, men även med utvecklingssamtalet och de skriftliga omdömena, uppmärksammas också vad eleven behöver förbättra i sitt skolarbete samt elevens eventuella behov av stöd.

Konsekvenserna för en skola att varje elev ska bedömas i alla ämnen efter de första sex åren ger också signaler om kvaliteten på skolans samlade undervisning. Tas dessa om hand kan de också ligga till grund för skolans kvalitetsutveckling och planering av det pedagogiska förbättringsarbetet.

5.2 Konsekvenserna för barn

Enligt barnkonventionens artikel 3 ska vid alla åtgärder som rör barn, barnets bästa komma i främsta rummet. Principen speglas också i propositionen *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet* (prop. 2009/10:165) där det förtydligas att i all utbildning och annan verksamhet som rör barn ska barnets bästa vara utgångspunkt (1 kap. 10 §). Principen om barnets bästa

innebär att förslagets konsekvenser ska analyseras med utgångspunkt i elevens behov och rättigheter. Betygssättning är en myndighetsutövning som i högsta grad rör barnet som elev. För att varje elevs behov och rättigheter ska kunna tillgodoses ska betygssättningen vara individuell och ske utifrån *syftet* att ge eleven bästa möjlighet att utvecklas i förhållande till sin förmåga. Syftet är exempelvis inte att rangordna elever eller mäta en lärares prestation. Betyget ska bygga på en bedömning av elevens kunskaper i förhållande till de satta målen. Det är skolans och lärarnas ansvar att kunskapsmålen och syftet med utbildningen uppnås. Läraren ska i sin myndighetsutövning utgå från den enskilda elevens behov och arbeta för att eleven får den undervisning som just den eleven behöver. Detta innebär även att de elever som behöver extra stöd ska ges individuellt anpassat stöd. Bedömning och betygssättning måste samspela med en individuell utvecklingsplan där de områden som eleven behöver förbättra tydligt framgår liksom behov av individuellt anpassat stöd. Om detta samspel fungerar ges eleven bättre förutsättningar att förstå vad han eller hon behöver utveckla för att nå en högre måluppfyllelse. För att öka elevernas rättsäkerhet vid betygssättning beslutade regeringen i november 2010 att tillsätta en särskild utredare som ska föreslå hur en rätt för eleverna att få sina betyg omprövade kan införas (dir 2009:102).

Enligt barnkonventionens artikel 12 har barnet rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. I propositionen *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet* (prop. 2009/10:165) fastslås också att barnets inställning ska så långt det är möjligt klarläggas och att barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne (1 kap. 10 §). Det är viktigt att eleven uppfattar betygssättningen som rättvis och att den ger eleven stöd i sin utveckling. Det är i sista hand läraren som sätter betyget och ansvarar för att det satta betyget är rättvist, men läraren måste även kunna samtala om och motivera betygsnivån för eleven.

Betygssättning i årskurs 6 kan leda till att elevens kunskapsbrister och behov upptäcks tidigare än det på flera håll görs i dag i och med att alla ämnen kommer att följas upp. En skolas och dess lärares arbete i förhållande till det enskilda barnets kunskapsutveckling kommer att stämmas av tidigare i alla ämnen och vid ett tillfälle. Avstämningen bör vara utgångspunkten för skolans, eller om eleven byter skola, en annan skolas arbete med eleven under resten av grundskolan fram till och med årskurs 9. Utvecklingssamtal minst en gång varje termin, skriftliga individuella utvecklingsplaner med omdömen bör säkerställa att eleven och dennes föräldrar får god information om elevens kunskapsutveckling.

Om betyg används tillsammans med övriga uppföljningsinstrument på ett riktigt och bra sätt bör det också – enligt arbetsgruppens bedömning – kunna leda till att den enskilde elevens rättigheter i skolan stärks.

5.3 Organisatoriska konsekvenser

Arbetsgruppen bedömer att det egentligen inte bör uppstå några konsekvenser av förslaget för en skolas interna organisation. Hur arbetslag organiseras påverkas inte direkt av att betyg ska sättas i årskurs 6 och 7. En kommuns organisation av sina skolenheter bör heller inte påverkas i någon större utsträckning. Det är troligt att det är andra förhållanden inom en kommun som påverkar på vilka grunder beslut om skolorganisationen fattas.

Den administrativa organisation som betygssättningen förutsätter påverkas i viss utsträckning. Det finns skolenheter där ingen lärare tidigare har satt betyg och där en betygsadministrativ organisation saknas. För dessa skolenheter måste lämpliga rutiner för bl.a. registrering av betyg, betygskatalog, sekretess, utskrifter och arkivrutiner byggas upp. Individuella utvecklingsplaner med omdömen och betyg är offentliga handlingar och måste hanteras därefter och kraven på en rättssäker hantering måste uppfyllas. I andra skolor där man tidigare har satt betyg

och som omfattar årskurs 6 och 7 tillkommer elever från dessa två årskurser i betygshanteringen. För en 6–9-skola kommer det således att ske en fördubbling av antalet elever vars betyg ska hanteras på ett rättssäkert sätt.

5.4 Behovet av kompetensutvecklingsinsatser för lärare

Enligt uppdraget ska arbetsgruppen lämna förslag till implementerings- och kompetensutvecklingsinsatser för lärare. Lärargrupper i den obligatoriska skolan som tidigare inte har satt betyg ska särskilt beaktas.

En ny grupp lärare kommer att sätta betyg när förslaget genomförs. Betyg från och med årskurs 6 innebär en förändring i de kommunala och fristående skolor som organiserats som F–6 eller 1–6-skolor. Dessa lärare har tidigare inte satt betyg. Detsamma gäller för lärare i sameskolan, som endast omfattar årskurs 1–6. Skolverket har i delredovisningen av regeringsuppdraget om nya kursplaner och kunskapskrav för grundskolan och motsvarande skolformer m.m. (U2009/312/S) föreslagit att de nationella skolutvecklingsåtgärderna och de tillgängliga statliga resurserna för dessa under implementeringsperioden huvudsakligen bör inriktas mot implementeringen av de nya läroplanerna. Skolverket har även inkluderat en tänkt satsning för den grupp av lärare som berörs av ett eventuellt införande av betyg i årskurs 6. I avsnitt 3.4.3 konstateras att även de lärare som i dag sätter betyg har en bristfällig utbildning i bedömning och betygssättning trots att de har genomgått en lärarutbildning. De flesta lärare har dock genom flerårig yrkesverksamhet skaffat erfarenheter av att bedöma kunskaper och sätta betyg. Yngre och nyutexaminerade lärare har sannolikt med stöd av de mer erfarna lärarna kunnat kompensera dessa kunskapsbrister från lärarutbildningen.

Arbetsgruppen bedömer att en tidsbegränsad satsning på betyg och bedömning bör genomföras avseende lärarna i årskurs 6.

Denna satsning bör dels bestå i kurser inom området betyg och bedömning, dels webbaserade konferenser och stödmaterial. Eventuell övrig kompetensutveckling med anledning av ett införande av betyg i årskurs 6 bör kunna samordnas med de andra uppdrag som Skolverket har, t.ex. nya läroplaner i grundskolan och motsvarande skolformer. I detta sammanhang kan det t.ex. finnas anledning att se på kompetensutveckling inom området bedömning och betygssättning i ett årskurs 6–9-perspektiv. Arbetsgruppens bedömning är också att förslaget förutsätter en relativt omfattande kompetensutvecklingsinsats från skolans sida.

5.5 Ekonomiska konsekvenser

De administrativa kraven på skolor som kommer att sätta betyg från och med årskurs 6 har beskrivits i avsnitt 5.3. En administrativ betygshantering måste skapas även inom skolenheter där betyg inte sätts i dag. Oftast kan dessa skolor utnyttja de IT-baserade skoladministrativa system som finns i andra skolor i kommunerna.

För fristående skolor som är små och inte ingår i ett större organisatoriskt sammanhang måste andra lösningar övervägas. I propositionen *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet* (prop. 2009/10:165) föreslås att fristående skolor i fortsättningen ska överlämna slutbetyg och motsvarande till lägeskommunerna för att betygen ska arkiveras hos kommunen. En tänkbar lösning kan vara att vissa fristående skolor samverkar med lägeskommunen även om en IT-baserad betygshantering.

En ny grupp lärare kommer att sätta betyg om arbetsgruppens förslag genomförs. Redan i dag ska lärarna bedöma elevernas kunskapsutveckling, genomföra utvecklingssamtal, ta fram framåtsyftande individuella utvecklingsplaner med omdömen. Hur stor arbetsinsats som tillkommer på grund av att läraren nu även ska sätta betyg beror på hur väl förberedd och erfaren läraren är. Arbetsgruppen anser dock att bedömning och

betygssättning ligger inom ramen för en lärares arbetsuppgift att kontinuerligt och systematiskt följa upp och utvärdera eleverna. Arbetsgruppen bedömer därför att det merarbete som kan förväntas uppstå när lärarna ska betygsätta eleverna inte bör vara så omfattande. Arbetsgruppen bedömer dock att en tidsbegränsad satsning på området betyg och bedömning bör genomföras för lärarna i årskurs 6.

Arbetsgruppen bedömer att förslaget kommer att medföra vissa kostnader för kommunsektorn för införandet och hanteringen av betyg från årskurs 6 i grundskolan och motsvarande skolformer. Förslaget bedöms därför komma att bli föremål för förhandling med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

6 Ikraftträdande

Arbetsgruppens förslag: Författningsändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2011 och tillämpas på utbildning från och med höstterminen 2012.

Skälen för arbetsgruppens förslag: Arbetsgruppen anser att betyg tidigare är viktigt för att förbättra möjligheterna att tidigt följa upp och utvärdera elevers kunskaper och att därigenom också tillförsäkra att varje elev får stöd i rätt tid. Mot den bakgrunden är det av stor betydelse att betyg tidigare införs så snart det är möjligt.

Samtidigt har arbetsgruppen kunnat konstatera att det behövs insatser för att förbereda ett införande av betyg tidigare, dels för att lärare som tidigare inte har satt betyg ska ges tillfälle till behövlig kompetensutveckling, dels för att berörda skolor ska ges tid att inrätta lämpliga verktyg för en rättssäker betygsadministration.

Mot den bakgrunden föreslår arbetsgruppen att de föreslagna författningsändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2011. För att ge skolorna tillräcklig tid för att förbereda för betyg tidigare föreslår arbetsgruppen att de nya bestämmelserna ska tillämpas på utbildning från och med höstterminen 2012.

Författningskommentarer

Förslag till författningstext anges i förhållande till regeringens förslag till ny skollag i propositionen *Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet* (prop. 2009/10:165).

10 kap.

15 §

I paragrafen anges att betyg ska sättas i grundskolans ämnen. Vidare anges att det i årskurs 6 – som ett alternativ till ämnesbetyg – får sättas ett sammanfattande betyg för naturorienterande respektive samhällsorienterande ämnen i fall där undervisningen i ämnena i huvudsak har varit ämnesövergripande fram till slutet av årskurs 6. Sammanfattande betyg kan alltså bara sättas höst- och vårterminen i årskurs 6. Det är rektorn som beslutar om det ska sättas sammanfattande betyg. Inget hindrar att ett sammanfattande betyg sätts i den ena ämnesgruppen och att separata ämnesbetyg sätts i den andra ämnesgruppen. Av 10 kap. 4 § första stycket förslaget till ny skollag framgår att med naturorienterande ämnen avses biologi, fysik och kemi och med samhällsorienterande ämnen avses geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 4.5.

16 §

I *första punkten* anges att betyg ska sättas i slutet av varje termin från och med årskurs 6 till och med höstterminen i årskurs 9 i ämnen som inte har avslutats, med undantag för ämnet språkval.

Av *andra punkten* följer att betyg ska sättas i slutet av varje termin från och med årskurs 7 till och med höstterminen i årskurs 9 i ämnet språkval om ämnet inte har avslutats.

Den *tredje punkten* motsvarar den tidigare andra punkten och har inte ändrats i sak.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 4.4.

18 §

I paragrafen har gjorts en följdändring för att förtydliga att det, på samma sätt som gäller för andra ämnen, inte ska sättas ett sammanfattande betyg för den naturorienterande respektive samhällsorienterande ämnesgruppen om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper i ämnesgruppen på grund av elevens frånvaro.

19 §

I paragrafen klargörs vilka kunskapskrav som bedömningen ska bygga på vid betygssättning innan ett ämne har avslutats. I *första stycket* anges att betygssättningen i sådana fall ska bygga på en bedömning av de kunskaper som eleven inhämtat i ämnet till och med den aktuella terminen.

I *andra stycket första punkten* anges att i årskurs 6 ska vid bedömningen elevens kunskaper ställas i relation till de kunskaper en elev ska ha uppnått vid betygstillfället i förhållande till kunskapskraven i årskurs 6.

I *andra stycket andra punkten* anges att efter årskurs 6 ska vid bedömningen elevens kunskaper ställas i relation till de kunskaper en elev ska ha uppnått vid betygstillfället i förhållande till kunskapskraven i årskurs 9.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 4.6.

11 kap.

19 §

I paragrafen anges att betyg ska sättas i grundsärskolans ämnen. På samma sätt som för grundskolan i 10 kap. 15 § anges i denna paragraf att betyg ska sättas från och med årskurs 6 till och med höstterminen i årskurs 9 i ämnen som inte har avslutats, samt när ett ämne har avslutats. En förutsättning för att betyg ska sättas i grundsärskolan är dock att eleven eller elevens vårdnadshavare begär att betyg ska sättas.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 4.4.

22 §

I paragrafen klargörs vilka kunskapskrav som bedömningen ska bygga på vid betygssättning innan ett ämne har avslutats. I *första stycket* anges att betygssättningen i sådana fall ska bygga på en bedömning av de kunskaper som eleven inhämtat i ämnet till och med den aktuella terminen.

I *andra stycket första punkten* anges att i årskurs 6 ska vid bedömningen elevens kunskaper ställas i relation till de kunskaper en elev ska ha uppnått vid betygstillfället i förhållande till kunskapskraven i årskurs 6.

I *andra stycket andra punkten* anges efter årskurs 6 ska vid bedömningen elevens kunskaper ställas i relation till de kunskaper en elev ska ha uppnått vid betygstillfället i förhållande till kunskapskraven i årskurs 9.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 4.6.

12 kap.

15 §

I paragrafen anges att betyg ska sättas i specialskolans ämnen. Vidare anges att det i årskurs 7 – som ett alternativ till ämnesbetyg – får sättas ett sammanfattande betyg för naturorienterande respektive samhällsorienterande ämnen i fall där undervisningen i ämnena i huvudsak har varit ämnesövergripande fram till slutet av årskurs 7. Sammanfattande betyg kan alltså bara sättas höst- och vårterminen i årskurs 7. Det är rektorn som beslutar om det ska sättas sammanfattande betyg. Inget hindrar att ett sammanfattande betyg sätts i den ena ämnesgruppen och att separata ämnesbetyg sätts i den andra ämnesgruppen. Av 12 kap. 4 § första stycket förslaget till ny skollag framgår att med naturorienterande ämnen avses biologi, fysik och kemi och med samhällsorienterande ämnen avses geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 4.5.

16 §

I *första punkten* anges att betyg ska sättas i slutet av varje termin från och med årskurs 7 till och med höstterminen i årskurs 10 i ämnen som inte har avslutats med undantag för ämnet språkval.

Av *andra punkten* följer att betyg ska sättas i slutet av varje termin från och med årskurs 8 till och med höstterminen i årskurs 10 i ämnet språkval om ämnet inte har avslutats.

Den *tredje punkten* motsvarar den tidigare andra punkten och har inte ändrats i sak.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 4.4.

18 §

I paragrafen har gjorts en följdändring för att förtydliga att det, på samma sätt som gäller för andra ämnen, inte ska sättas ett sammanfattande betyg för den naturorienterande respektive samhällsorienterande ämnesgruppen om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper i ämnesgruppen på grund av elevens frånvaro.

19 §

I paragrafen klargörs vilka kunskapskrav som bedömningen ska bygga på vid betygssättning innan ett ämne har avslutats. I *första stycket* anges att betygssättningen i sådana fall ska bygga på en bedömning av de kunskaper som eleven inhämtat i ämnet till och med den aktuella terminen.

I *andra stycket första punkten* anges att i årskurs 7 ska vid bedömningen elevens kunskaper ställas i relation till de kunskaper en elev ska ha uppnått vid betygstillfället i förhållande till kunskapskraven i årskurs 7.

I *andra stycket andra punkten* anges att efter årskurs 7 ska vid bedömningen elevens kunskaper ställas i relation till de kunskaper en elev ska ha uppnått vid betygstillfället i förhållande till kunskapskraven i årskurs 10.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 4.6.

13 kap.

14 a §

Paragrafen är *ny* och anger inledningsvis, på samma sätt som görs i förslaget till ny skollag i fråga om grundskolan, grundsärskolan och specialskolan i 10 kap. 14 §, 11 kap. 18 § och 12 kap. 14 §, att allmänna bestämmelser om betyg och betygssättning finns i 3 kap. 13–21 §§.

14 b §

Paragrafen är *ny* och anger att betyg ska sättas i slutet av varje termin i årskurs 6 i sameskolans ämnen, utom i ämnet språkval. Vidare anges att det – som ett alternativ till ämnesbetyg – får sättas ett sammanfattande betyg för naturorienterande respektive samhällsorienterande ämnen i fall där undervisningen i ämnena i huvudsak har varit ämnesövergripande fram till slutet av årskurs 6. Det är rektorn som beslutar om det ska sättas sammanfattande betyg. Inget hindrar att ett sammanfattande betyg sätts i den ena ämnesgruppen och att separata ämnesbetyg sätts i den andra ämnesgruppen. Av 13 kap. 4 § första stycket förslaget till ny skollag framgår att med naturorienterande ämnen avses biologi, fysik och kemi och med samhällsorienterande ämnen avses geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 4.5.

14 c §

Paragrafen är *ny* och föreskriver att betyg ska anges i någon av beteckningarna A, B, C, D, E eller F. Vidare anges att betyg för godkända resultat betecknas med A, B, C, D eller E, att högsta betyg betecknas med A och lägsta betyg med E. Betyg för icke godkänt resultat betecknas med F.

14 d §

I paragrafen, som är *ny*, anges på samma sätt som för grundskolan och specialskolan i 10 kap. 18 § respektive 12 kap. 18 § förslaget till ny skollag att något betyg inte ska sättas i ett ämne när det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper på grund av elevens frånvaro. Avsikten är att detta ska markeras med ett horisontellt streck i betygskatalogen. Vidare anges att samma sak gäller i fråga om sammanfattande betyg för den naturorienterande respektive samhällsorienterande ämnes-

gruppen om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper i ämnesgruppen på grund av elevens frånvaro.

14 e §

Paragrafen är *ny* och anger att betygssättningen i höstterminen i årskurs 6 ska bygga på en bedömning av de kunskaper som eleven har inhämtat i ämnet till och med den aktuella terminen. Vidare anges att vid bedömningen ska elevens kunskaper ställas i relation till de kunskaper en elev ska ha uppnått vid betygstillfället i förhållande till kunskapskraven i årskurs 6.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 4.6.

14 f §

Paragrafen är *ny* och anger i *första stycket* att när betyg sätts efter det att ett ämne har avslutats ska betyget bestämmas med hjälp av bestämda kunskapskrav.

I *andra stycket* anges att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om kunskapskrav. Föreskrifterna preciserar vilka kunskaper som krävs för respektive betyg.

Referenser

Djuvfeldt, Gunilla och Wedman, Ingemar (2007). *Betygen i praktiken – lärares och arbetsgivares syn på betyg*. Högskolan i Gävle.

Ds 2008:13. En ny betygsskala

Högskoleverket (2005). *Utvärdering av den nya lärarutbildningen vid svenska universitet och högskolor. Del 1: Reformuppföljning och kvalitetsbedömning*.

Larson, Gudmund (red) (2001). *Resa i första klass. Skolan ur ett arbetarrörelseperspektiv*. LO

Lundahl, Christian (2009). *Varför nationella prov? : framväxt, dilemman, möjligheter*. Studentlitteratur.

Lärarnas Riksförbund (2006). *Föräldrarnas syn på det svenska betygssystemet*.

Myndigheten för skolutveckling (2005). *Elever som behöver stöd men inte får det*.

Prop. 2009/10:165. *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*.

Prop. 2008/09:66. *En ny betygsskala*.

Prop. 2008/09:87. *Tydligare mål och kunskapskrav – nya läroplaner för skolan*.

Skolinspektionen (2009). *Skolinspektionens bedömning av skolors arbete med skriftliga omdömen*. Dnr 40-2009:2348.

Skolverket (2003). *Kartläggning av åtgärdsprogram och särskilt stöd i grundskolan*.

Skolverket (2007). *Attityder till skolan 2006. Elevernas och lärarnas attityder till skolan*. Rapport 299.

Skolverket (2007). *Hur används individuella utvecklingsplaner. En studie efter införandet av nya bestämmelser.*

Skolverket (2008). *Betyg och studieresultat i gymnasieskolan 2007/08.*

Skolverket (2008). *Den individuella utvecklingsplanen med skriftliga omdömen.* Allmänna råd. Beställningsnummer: 08:1071

Skolverket (2009). *Redovisning av uppdrag om att utarbeta nya kursplaner och kunskapskrav för grundskolan och motsvarande skolformer m.m.* (Dnr U2009/312/S).

Sveriges kommuner och landsting (2009). *Konsten att nå resultat – erfarenheter från framgångsrika skolkommuner. Analys Öppna jämförelser.*

SOU 2007:28. *Tydliga mål och kunskapskrav i grundskolan - Förslag till nytt mål- och uppföljningssystem.*

SOU 2008:109. *En hållbar lärarutbildning.*

SOU 2009:64. *Flickor och pojkar i skolan - hur jämställt är det?*

Svensson, Ulrika (2007) *Det svenska och det finska skolsystemet.* Examensarbete vid lärarprogrammet. Karlstads Universitet.

www.skolverket.se/sb/d/208/a/6338

www.edu.fi

www.minedu.fi

Bilaga – Arbetsgruppens uppdrag

Betyg från och med årskurs 6 i grundskolan

Bilaga till protokoll (U2009/6672/SAM) 2009-11-16 § 222

Sammanfattning av uppdraget

En utredare tillkallas med uppdrag att lämna förslag till de författningsändringar som är nödvändiga för att betyg från och med årskurs 6 i grundskolan ska kunna införas. Motsvarande ska gälla från och med årskurs 6 i sameskolan och årskurs 7 i specialskolan samt från och med årskurs 6 i grundsärskolan när betyg ges. Förslagen ska också omfatta fristående grundskolor, med vissa undantag.

Utredaren ska även lämna förslag till de författningsändringar som krävs för att införa en möjlighet för skolorna att sätta antingen ett samlat betyg i de naturorienterade (NO) respektive samhällsorienterade ämnena (SO), eller sätta separata betyg i dessa ämnen i årskurs 6 i grundskolan och motsvarande skolorformer.

Utredaren ska vidare utreda de pedagogiska, organisatoriska och ekonomiska konsekvenser som förslagen kan medföra.

Därutöver ska utredaren lämna förslag till implementeringsinsatser samt belysa behovet av kompetensutvecklingsinsatser för lärare samt redovisa en uppskattning av kostnaderna för insatserna.

Utredaren ska redovisa sina förslag senast den 29 januari 2010.

Bakgrund

En ny betygsskala

Riksdagen beslutade i februari 2009 om en ny betygsskala i enlighet med regeringens proposition *En ny betygsskala* (prop. 2008/09:66, bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Detta innebär att en betygsskala med sex steg ska användas när betyg sätts inom det offentliga skolväsendet.

Betygsstegen ges beteckningarna A, B, C, D, E och F. A–E betecknar godkända resultat, F betecknar icke godkända resultat. Om det på grund av frånvaro eller annan orsak inte går att bedöma om en elev har nått upp till de kunskapskrav som minst ska uppnås, ska detta i betygskatalogen markeras med ett horisontellt streck. I särskolan och särsvux ska betyg dock inte sättas på icke godkända resultat och betygssteget F eller streckmarkering inte användas.

Tydliga mål och kunskapskrav – nya läroplaner för skolan

Riksdagen beslutade i mars 2009 om nya läroplaner för skolan i enlighet med regeringens proposition *Tydligare mål och kunskapskrav – nya läroplaner för skolan* (prop. 2008/09:87, bet. 2008/09:UbU9, rskr. 2008/09:189). Detta innebär att varje skolform - grundskolan, specialskolan, sameskolan och den obligatoriska särskolan - ska ha en egen samlad läroplan. Läroplanen ska innehålla skolans värdegrund och uppdrag, övergripande mål och riktlinjer för utbildningen samt kursplaner för respektive skolform. Kursplanerna ska kompletteras med föreskrifter om kunskapskrav för varje ämne alternativt ämnesområde.

Uppdrag till Statens skolverk

I januari 2009 fick Statens skolverk i uppdrag att bl.a. utarbeta nya kursplaner för grundskolan, specialskolan, sameskolan och den obligatoriska särskolan (dnr U2009/312/S). För dessa skolformer ska Skolverket också utarbeta kunskapskrav för godtagbara kunskaper samt kunskapskrav för betygsstegen A, C och E för de skolformer där betyg sätts. Uppdraget ska redovisas i april

2010. De nya kursplanerna samt den nya betygsskalan avses successivt träda i kraft med början läsåret 2011/12.

Behovet av en utredning

Betyg från årskurs 6

De reformer och insatser som regeringen har vidtagit eller avser att vidta inom utbildningssystemet syftar till att skapa en trygg och kunskapsinriktad skola, där alla elever blir sedda och läraryrket värderas högt. För att ytterligare stärka uppföljningen av elevernas kunskaper aviserade regeringen i budgetpropositionen för 2010 (prop. 2009/10:1, utg.omr. 16, s. 47) sin avsikt att återkomma till riksdagen med förslag om att betyg ska ges från årskurs 6. Regeringen har också i budgetpropositionerna för 2007 (prop. 2006/07:1, utg.omr. 16, s. 101), 2008 (prop. 2007/08:1, utg.omr. 16, s. 108) och 2009 (prop. 2008/09:1, utg.omr. 16, s. 103) aviserat att betyg ska ges tidigare i grundskolan.

Nationella och internationella utvärderingar och andra studier visar att resultaten i den svenska skolan har försämrats i matematik, naturvetenskap och läsförståelse sedan början av 1990-talet.¹ Allt färre elever är behöriga till gymnasieskolan.² Vidare visar olika studier att var femte elev inte fått det stöd som de har rätt till i grundskolan.³

Genom tidig uppföljning och tidiga stödinsatser ges fler elever förutsättningar att nå kunskapsmålen. Riksdagen har beslutat att tydligare kursplaner för grundskolan och motsvarande skolformer ska införas och att nationella kunskapskrav ska finnas i slutet av årskurs 3, 6 och 9 i grundskolan. Motsvarande ska gälla för årskurs 6 och 9 i grundsärskolan, årskurs 9 i trä-

¹ Se t.ex. Skolverkets nationella utvärdering av grundskolan 2003 (NU -03), *PISA – Programme for International Student Assessment* (2007), *PIRLS – Progress in Reading Literacy Study* (2007), *TIMSS – Trends in International Mathematics and Science Study* (2007).

² Skolverket (2008) *Betyg och studieresultat i gymnasieskolan 2007/08*.

³ Skolverket (2003) *Kartläggning av åtgärdsprogram och särskilt stöd i grundskolan*, Myndigheten för skolutveckling (2005) *Elever som behöver stöd men inte får det*.

ningsskolan, årskurs 4, 7 och 10 i specialskolan samt årskurs 3 och 6 i sameskolan (prop. 2008/09:87, bet. 2008/09:UbU9, rskr. 2008/09:189). Dessutom har nationella ämnesprov i svenska, svenska som andraspråk och matematik i årskurs 3 samt i biologi, fysik och kemi i årskurs 9 införts genom förordningsändringar i grundskoleförordningen (1994:1194), specialskoleförordningen (1995:401) och sameskolförordningen (1995:205). Genom en ändring i förordningen (1996:1206) om fristående skolor och viss enskild verksamhet inom skolområdet gäller dessa bestämmelser även för fristående skolor. Vidare har ämnesproven i årskurs 5 blivit obligatoriska (dnr U2008/2645/S). Avsikten är att proven i årskurs 5 ska användas fram till dess att nationella ämnesprov för årskurs 6 i grundskolan och sameskolan och för årskurs 7 i specialskolan finns utarbetade och kan användas.

Med tidigare och tydligare nationella mål, där elevernas kunskaper kontinuerligt följs upp och utvärderas, förbättras skolornas möjligheter att tidigt identifiera elever som riskerar att inte nå skolans kunskapsmål och ge dessa elever lämpligt stöd. Därmed bedöms fler elever kunna nå kunskapsmålen. Som ett ytterligare led i arbetet med att stärka uppföljningen och utvärderingen av elevernas kunskapsutveckling bör därför betyg från och med årskurs 6 införas i grundskolan. Om terminsbetyg ges redan på höstterminen i årskurs 6 ges eleverna dessutom tydlig information om hur de ligger till i de olika ämnena i god tid innan slutbetygen sätts.

Betyg i de naturorienterande (NO) respektive samhällsorienterande ämnena (SO)

I nuvarande skollag (1985:1100), liksom i förslaget till ny skollag (Ds 2009:25), anges vilka ämnen som ska förekomma i grundskolan.

De naturorienterande ämnena (NO) är biologi, fysik och kemi. De samhällsorienterande ämnena (SO) är geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap.

Vidare anges att betyg ska sättas i grundskolans ämnen i de årskurser som bestäms i skollagen.

Undervisningssituation och arbetssätt skiljer sig mellan olika årskurser i grundskolan. Det förekommer sällan undervisning i de enskilda natur- och samhällsorienterande ämnena i de lägre årskurserna (jfr SOU 2007:28 *Tydliga mål och kunskapskrav i grundskolan*). Undervisningen är i stället ofta upplagd i projekt eller teman som gör att ämnena inte behandlas som enskilda ämnen utan som ämnesgrupper. Detta innebär att ett ämnesövergripande arbetssätt redan i dag sker i de tidiga årskurserna. Mot denna bakgrund beslutade riksdagen i enlighet med regeringens proposition *Tydligare mål och kunskapskrav – nya läroplaner för skolan* (prop. 2008/09:87, bet. 2008/09: UbU9, rskr. 2008/09:189) att kunskapskrav i årskurs 3 inte ska finnas för de enskilda ämnena utan för de natur- och samhällsorienterande ämnesgrupperna. Skolverket har också fått i uppdrag att utarbeta kunskapskrav för godtagbara kunskaper i årskurs 3 för de natur- och samhällsorienterande ämnesgrupperna (dnr U2009/312/S).

Undervisningssituationen och arbetssätten i de natur- och samhällsorienterande ämnena i årskurs 4–6 motsvarar på många skolor de i årskurs 1–3, dvs. undervisningen är ofta upplagd i projekt och teman som behandlar ämnesgrupperna snarare än de enskilda ämnena. För att skapa en kontinuitet och ett tydligt samband i undervisningen i dessa ämnen i perspektivet årskurs 1–6, är det därför av stor vikt att införa en möjlighet att ge ett samlat betyg i de naturorienterande (NO) respektive samhällsorienterande ämnena (SO) i årskurs 6 i grundskolan. Detta avser de fall där undervisningen helt eller i huvudsak bedrivs ämnesövergripande. Motsvarande bör gälla i årskurs 6 i sameskolan och i årskurs 7 i specialskolan samt i årskurs 6 i grundskolan när betyg ges.

Undervisningssituationen ser dock olika ut i olika skolor. I skolor som är organiserade i årskurs F–9 eller 6–9, bedrivs undervisningen i många fall i de enskilda natur- och samhällsorienterande ämnena och även av olika lärare i de enskilda

ämnena. Utgångspunkten för betygssättning i dessa ämnen bör därför vara att det är skolorna som, utifrån skolans organisation, undervisningssituation och arbetssätt, bestämmer i vilken form betyg ges. Mot denna bakgrund bör det därför vara möjligt att ge betyg antingen i de naturorienterade (NO) respektive de samhällsorienterade ämnena (SO), eller i de enskilda ämnena. Det centrala innehållet i kursplanerna samt kunskapskraven för de tre godkända betygsstegen för årskurs 6 bör dock endast utformas för de enskilda naturorienterade respektive samhällsorienterade ämnena.

Uppdraget

Utgångspunkten för uppdraget är att betyg ska införas från och med höstterminen i årskurs 6 i grundskolan och sameskolan samt från och med höstterminen i årskurs 7 i specialskolan i ämnen eller ämnesblock som inte har avslutats. I grundsärskolan ska, om betyg sätts, betyg ges från och med höstterminen i årskurs 6 i ämnen som inte har avslutats.

Detta ska också omfatta fristående grundskolor, med vissa undantag. Nämligen skolor med särskild pedagogisk inriktning, t.ex. waldorfskolor. Den betygsskala för det offentliga skolväsendet som riksdagen beslutade om i mars 2009 ska tillämpas (prop. 2008/09:66, bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169).

I uppdraget ingår att lämna förslag till de författningsändringar som är nödvändiga för att betyg i dessa årskurser ska kunna införas. I uppdraget ingår också att lämna förslag till författningsändringar som är nödvändiga för att skolorna ska kunna välja mellan att antingen sätta ett samlat betyg i de naturorienterade (NO) respektive samhällsorienterade ämnena (SO) i årskurs 6 i grundskolan, eller sätta separata betyg i dessa ämnen. Motsvarande ska gälla i årskurs 6 i sameskolan och i årskurs 7 i specialskolan samt i årskurs 6 i grundsärskolan när betyg ges.

Vidare ska utredaren utreda de pedagogiska, organisatoriska och ekonomiska konsekvenser som förslagen kan medföra.

Därutöver ska förslag till implementeringsinsatser lämnas. Behovet av kompetensutvecklingsinsatser för lärare ska också

belysas och en uppskattning av kostnaderna för insatserna ska redovisas. Lärargrupper i den obligatoriska skolan som tidigare inte har satt betyg ska särskilt beaktas.

Genomförande och redovisning av uppdraget

Utredaren ska utföra sitt uppdrag i nära samråd med Statens skolverk med anledning av verkets arbete att ta fram nya kursplaner samt kunskapskrav för de tre godkända betygsstegen för grundskolan och motsvarande skolformer. Utredaren ska hålla sig informerad om den fortsatta beredningen av de förslag som skollagsberedningen har lämnat i promemorian *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet* (Ds 2009:25). Utredaren ska också samråda med andra berörda myndigheter på skolområdet. Vidare ska utredaren inhämta synpunkter från andra relevanta myndigheter, t.ex. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) samt från elevorganisationer och andra intressenter. Hänsyn ska även tas till barnkonventionen och konsekvenserna för barn ska beaktas.

Utredaren ska redovisa sina förslag senast den 29 januari 2010.